Выдаецца са сьнежня 1988 г.
Кошт 60 кап.

НАВІНЫ
Беларускага Народнага Фронту
«АДРАДЖЭНЬНЕ»

1'1991

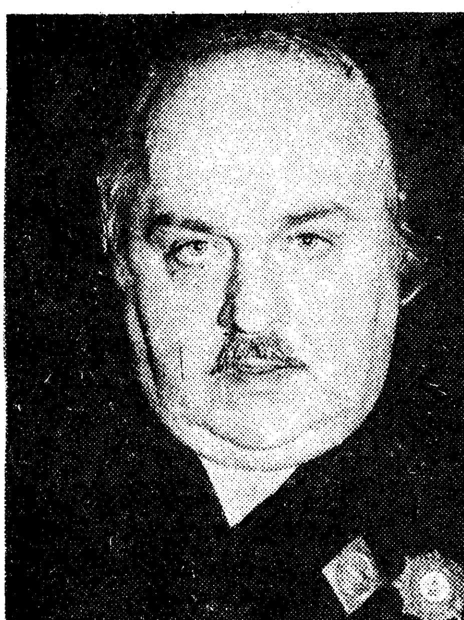

с.8 Вокліч «Страйк!» з маланкавай хуткасьцю абляцеў Менск.

с.2 В.Быкаў «БНФ — адзіная на Беларусі апазіцыя рэакцыі»

с.6 Беларусы таксама ўдзельнічалі ў вайне за Кувэйт.

с.7 Пасьля Гарбачова Менск наведаў лідэр «Памяти» Дзьмітрый Васільеў.

У нумары выкарыстаныя фотаздымкі Кастуся Войткі й Уладзімера Панады.

ПРЭЗЫДЭНЦКІ СЬЦЯГ БНР

"УЗДЫМЕМ ЯГО ВЫСОКА – АБО ЁН ПРЫКРЫЕ НАС!"

(З успамінаў)

Па сьмерці Прэзыдэнта БНР Васіля Захаркі ў сакавіку 1943 г. было ясна, што ягонае памешканьне будзе прафанавана ўраднікамі гітлераўскай службы бясьпечнасьці або, у найлепшым выпадку, нямецкім служкам Ермачэнкам. Таму сябрамі беларускага нацыянальнага актыву была заарганізаваная апека над усімі дарагімі памяткамі па вялікім Нябожчыку й ягонай працы, як Прэзыдэнта БНР. У ліку гэтых дарагіх сэрцу кажнага беларуса памятак быў архіў БНР і прэзыдэнтаў сьцяг.

Мне выпала на долю на даручэньне Прэзыдыюму Рады БНР перахоўваць якраз гэны сьцяг. Перахоўваўся ён некалькі дзесяткаў кілёмэтраў ад Бэрліна з гледзішча на небясьпеку паветраных налётаў на нямецкую сталіцу.

Вясна 1945 г. Хуткімі крокамі набліжаўся ведамы й ясны эпілёг вайны. Ці далей змагу перахоўваць дарагую нацыянальную памятку, – сталася для мяне з кажным днём болей і болей сумліўна.

Яшчэ ўлетку 1944 г. увязаўся я ў актыўнае супрацоўніцтва з БНП (Беларуская Нацыянальная партыя. –Рэд.), асабліва зь некаторымі сябрамі ЦК гэтае партыі.

Адзін із сяброў ЦК БНП прыгатаўляўся із сваім аддзелам да змаганьня за волю народу й беларускую дзяржаўнасьць на Бацькаўшчыне. Для мяне было назначана іншае заданьне. Гэтаму сябру было пастаноўлена перадаць гэтую сьвятую памятку.

Сталася гэта ў першых днях сакавіка 1945 г. у Бэрліне, у дзялянцы Шарлётэнбург, у гатэлі "Гамбургэр Гоф" застаў я сябру камадзіра Р. у прысутнасьці сьв.п. маёра Гелды ды аднаго ад'ютанта – абсальвэнта Віленскай Беларускай Гімназіі, прозьвішча якога сяньня не прыпамінаю.

Выясьніўшы мэту свайго прыбыцьця, я выняў з партфэля нашую нацыянальную сьвятасьць – бел-чырвона-белы сьцяг Прэзыдэнта Захаркі. Усхапіліся зь месца маладыя арлы – жаўнеры. З адпаведнай дзеля пашаны паставай стаўшы на калені, узяў з маіх рук сябра камандзір, сьцяг, пацалаваў яго і з павагай і моцай прысягі выказаў гэткія словы: "Уздымем яго высока, – або ён пакрые нас!".

Дарогай падпольнай вандроўкі пайшоў сьцяг Прэзыдэнта БНР на Бацькаўшчыну, каб там быць сьведкам і ўдзельнікам крывавай долі свайго народу.

Ня ведаю сяньня ягонае долі, ані энтузыястычных юнакоў, якія яго туды панесьлі. Адно толькі пэўна – не аднаго ён ўжо там прыкрыў... Але й не адныя рукі ўздымаюць яго што раз вышэй, аж пакуль не абыме некалі трыумфальным павевам усяе нашае, ужо вольнае Бацькаўшчыны.

Прайшлі гады... На твае рукі сябра камандзір, складаў я сваю прысягу – "Здабуду незалежную Беларусь, або ў змаганьні злажу сваё жыцьцё!" Сяньня здалёк пасылаю другую частку гэтае прысягі: "Наш сьцяг дзяржаўны Беларускай Народнай Рэспублікі ўздыму высока, або хай ён прыкрые мяне!"

С.КАЛАДЗЕЙ, сябра БНП.
"Бацькаўшчына", № 8(52)
25 сакавіка 1949 г

БНФ: НОВАЯ ПЭРСПЭКТЫВА

У Менску адбыўся 2-і зьезд БНФ «Адраджэньне»

23–24 сакавіка ў Менску адбыўся 2-і зьезд Беларускага Народнага Фронту "Адраджэньне". У яго рабоце ўзялі ўдзел 443 дэлегаты з усіх рэгіёнаў Рэспублікі, а таксама з суполак БНФ па-за межамі Беларусі, у прыватнасьці, зь Віленшчыны, Беласточчыны, Масквы, Ленінграду і інш.

Дадзеныя аб прадстаўніцтве ад гарадоў і вобласцяў паказваюць, што найбольш шырокую базу Фронт мае на Меншчыне (272 дэлегаты). Што датычыцца нацыянальнага складу, большасьць дэлегатаў – беларусы ва ўзросьце ад 30 да 40 гадоў.

У якасьці дэлегатаў і гасьцей у рабоце зьезду удзельнічалі прадстаўнікі новых партыяў і грамадзкіх аб'яднаньняў: Аб'яднанай дэмакратычнай партыі Беларусі (АДПБ), Беларускай сацыяль-дэмакратычнай Грамады (БСДГ), Беларускага сялянскага саюзу (БСС), Нацыянальна-дэмакратычнай партыі Беларусі (НДПБ), Сацыяль-дэмакратычнай партыі Беларусі (СДПБ), Дэмакратычнага Саюзу (ДС), Таварыства беларускай мовы (ТБМ), Беларускага экалягічнага саюзу (БЭС), Сацыяльна-эканамічнага саюзу "Чарнобыль", Задзіночаньня беларускіх студэнтаў, Менскага гарадзкога бацькоўскага камітэту, Уніяцкай грамады, Шляхецкага зьвязу, Талакі, Мартыралёгу Беларусі, Беларускай грамадзянскай рады, Партыі незалежнасьці Беларусі й некаторых іншых згуртаваньняў.

У зьезьдзе ўдзельнічалі таксама 77 дэпутатаў Саветаў розных узроўняў. Прывітаць БНФ, падзяліцца уласным вопытам прыехала 170 гасьцей з Балтыйскіх краінаў, Расеі, Украіны, Грузіі, Польшчы, ЗША. У якасьці назіральніка прысутнічаў прадстаўнік ЦК КПБ.

Адзіная апазіцыя рэжыму — Фронт

На парадак дня зьезду былі вынесеныя пытаньні аб прыняцьці новага Статуту Фронту, праграмнае заявы й перавыбарах кіраўніцтва.

Пасьля багаслаўленьня зьезду сьвятарамі праваслаўнае, евангельскае й грэка–каталіцкае канфэсіяў з прывітальным словам выступіў Васіль Быкаў. Ён сказаў, што нацыя перажывае ўсеагульны духоўны й эканамічны крызіс, што ўратавацца як народ і нацыя мы можам толькі ўласнымі сіламі. "Ніхто нас не ўратуе, калі мы нарэшце не спазнаем маштабы нашае бяды, а таксама памеры нашай сілы, якая закладзеная ў фізічнай і духоўнай аснове нашага этнасу, у нашай шматпакутнай гісторыі, ва ўсім, што нам перадалі ў спадчыну нашыя продкі разам з нашай багаслаўлёнай зямлёю", – падкрэсьліў Васіль Быкаў.

Далей ён зазначыў, што абуджэньню нацыі перашкаджае чорная злая сіла, якой зьяўляецца наш унутраны імпэрыялізм і які пагражае голадам, разрухай, вайсковым пераваротам і грамадзянскай вайной.

На думку Васіля Быкава, адзіная сіла на Беларусі, якая процістаіць рэакцыі, – Беларускі Народны Фронт. "Веліч нашае мэты, унікальны гістарычны шанец вымагаюць ад нас наважыцца на самае вялікае, якім зьяўляецца сувэрэнітэт, дэмакратыя, свабода й адраджэньне. Мы гэта павінны разумець з гранічнай выразнасьцю, бо адступаць нам няма куды, ззаду бездань і нябыт – і для нас, і для нашых дзяцей, і для грамадзтва, і для нашае шматпакутнае нацыі," – гэтымі словамі Васіль Быкаў скончыў сваю прамову.

З палітычным дакладам выступіў старшыня Сойму БНФ Зянон Пазьняк. Ягоная прамова, у якой былі падведзеныя вынікі дзейнасьці Фронту за два з паловаю гады існаваньня, вызначалася незалежніцкім пафасам.

Лідэр БНФ адзначыў, што нягледзячы на пагаршэньне агульнае сітуацыі ў Рэспубліцы, прабуксоўваньне дэмакратычных рэформаў у эканоміцы, культуры, палітыцы й праве, умацаваньне пазіцыяў КПБ–КПСС, на Беларусі ўзьнікла рэальная апазіцыя рэжыму, пашырыліся ідэі адраджэньня. Як найбольш прадукцыйны пэрыяд дзейнасьці Фронту Зянон Пазьняк вызначыў другую палову 1989 і першую палову 1990 г.

Менавіта дзейнасьць БНФ паспрыяла разбурэньню сьцяны маўчаньня й хлусьні вакол сталінскага й чарнобыльскага генацыду. Меў плён удзел Фронту ў выбарчай кампаніі 1990 г., хаця ва ўмовах бюракратычна–кансэрватыўнае Беларусі й нескансалідаванага грамадзтва поўнасьцю рэалізаваць свае магчымасьці не ўдалося. Тым ня менш фракцыя БНФ у Вярхоўным Савеце стала асновай канструктыўнае апазіцыі, якая за кароткі час падрыхтавала каля двух дзесяткаў праектаў законаў па асноўных галінах жыцьця Рэспублікі.

"Дзейнасьць у Вярхоўным органе ўлады засьведчыла ня толькі інтэлектуальную й маральную перавагу апазіцыі над кансэрватарамі, але, перш за ўсё, прадэманстравала стваральныя, канструктыўныя магчымасьці людзей, аб'яднаных дэмакратычнымі ідэямі й клопатамі пра Бацькаўшчыну, іх гатоўнасьць да дзяржаўнае дзейнасьці," – сказаў Зянон Пазьняк.

Далей, ацэньваючы шанцы цяперашняга беларускага парлямэнту, старшыня БНФ зазначыў, што ён ня мае пэрспэктывы, бо несамастойны ва ўмовах камуністычнага рэжыму; што ў варунках разгортваньня дэмакратыі ён ня здолее ажыцьцявіць рэфарматарскую дзейнасьць і яго давядзецца распускаць. Таму прамоўца паставіў перад Фронтам задачу рыхтавацца да дэмакратычнага разьвіцьця падзеяў, узяўшы за ўзор досьвед Беларускай Народнай Рэспублікі.

Пераварот у сьвядомасьці людзей, адраджэньне пачуцьця свабоды, усьведамленьне неабходнасьці незалежнасьці Беларусі, крах ідэяў марксізму–ленінізму й камунізму, праўда пра Чарнобыль, аднаўленьне грамадзянскае супольнасьці (утварэньне партыяў, рухаў, грамадзкіх арганізацыяў), нарэшце, прыняцьце Дэклярацыі аб сувэрэнітэце Беларусі – вось галоўныя дасягненьні Фронту.

Лідэр БНФ дэкляраваў антыкамунізм руху, аднак падкрэсьліў, што антыкамунізм "Адраджэньня" пабудаваны на гуманных прынцыпах у адносінах да чалавека, што БНФ не атаясамлівае характар ідэялёгіі з носьбітамі гэтае ідэялёгіі, аддзяляе асабістую адказнасьць члена КПСС ад калектыўнай, маральную ад юрыдычнай. "Трэба даць магчымасьць звычайным людзям зрабіць выбар і пакінуць КПСС, а не ствараць сабе ворагаў там, дзе могуць быць сябры", – сказаў Зянон Пазьняк.

Адказваючы на галоўны аргумэнт апанэнтаў з КПБ, чаму Фронт ня стаў масавым рухам, Зянон Пазьняк прыйшоў да высновы, што сёньня на Беларусі ніякі грамадзкі рух ня можа стаць масавым. Ён патлумачыў гэта надзвычайна нізкім узроўнем нацыянальнае сьвядомасьці беларусаў, традыцыйнай паслухмянасьцю начальству, зьнішчэньнем грамадзянскае супольнасьці.

Вызначаючы прыярытэты руху, на першае мейсца Зянон Пазьняк паставіў сувэрэнітэт, на другое – антыкамунізм. Далей ён сфармуляваў асноўныя мэты руху, якімі зьяўляюцца адраджэньне народнага жыцьця й культурна–нацыянальнае сьвядомасьці праз інтэграцыю ўсяго рэспубліканскага грамадзтва й аднаўленьне грамадзянскае супольнасьці.

Пэрсанальнае сяброўства ці канфэдэрацыя партыяў?

23 сакавіка пачалася бадай што самая істотная частка зьезду – абмеркаваньне праекту новага Статуту БНФ. Найбольшыя спрэчкі выклікала палажэньне аб увядзеньні пэрсанальнага сяброўства й абавязковых складак. Адзін зь лідэраў БСДГ, намесьнік старшыні Менгарсавету Анатоль Гурыновіч заўважыў, што такі падыход пераўтварае Фронт у партыю.

Пры абмеркаваньні Статуту яскрава вызначыліся дзьве тэндэнцыі: кіраўніцтва Фронту прытрымлівалася канцэпцыі сінтэзу пэрсанальнага й калектыўнага сяброўства ў руху й прапанавала партыям сталую квоту ў Сойме для калектыўных членаў. Прадстаўнікі другой плыні настойвалі на канцэпцыі Фронту як чыстай канфэдэрацыі партыяў, падставай для аб'яднаньня якіх павінна стаць ня ўласная праграма БНФ, а шэраг агульных прынцыпаў. Відавочна, што такая клясічная мадэль Фронту магла-б быць прымальнай у выпадку, калі-б існаваньне партыяў папярэднічала ўтварэньню Фронту й калі-б новыя партыі мелі шырокую вядомасьць у Рэспубліцы.

Пасьля абмеркаваньня паправак да Статуту была прынятая канцэпцыя кіраўніцтва БНФ, накіраваная на замацаваньне існых структураў і больш плённае выкарыстаньне працы ўдзельнікаў руху. Дзеля гэтага было ўведзенае пэрсанальнае сяброўства й грашовыя складкі ў суполках (ня менш за 10 працэнтаў зь якіх суполкі павінны адлічаць Управе БНФ), што фармальна надае Фронту рысы партыі. Гэты несімпатычны з пункту гледжаньня дэмакратыі крок абумоўлены задачай пераходу ад пэрыяду мітынгаў і дэманстрацыяў да штодзённае апазіцыйнай працы. Увядзеньне пэрсанальнага сяброўства паспрыяе таксама падвышэньню асабістае адказнасьці, аднак па першым часе яно можа значна скараціць колькасьць намінальных удзельнікаў руху.

У новым Статуце прадугледжана форма калектыўнага сяброўства для партыяў, грамадзкіх аб'яднаньняў і рухаў. Ім адведзеная сталая квота ў Сойме (37 месцаў).

Аднак новастворанsocial беларускія партыі пакуль не сьпяшаюцца прымаць рашэньне аб калектыўным уваходжаньні ў Фронт, хаця некаторыя іхнія прадстаўнікі зьяўляюцца індывідуальнымі сябрамі Фронту й Сойму. Гэтаму перашкаджае, па-першае, захопленасьць нэафітаў і вера ва ўласныя магчымасьці, па-другое, апасеньне, што сяброўства ў БНФ адштурхне ад іх патэнцыйных прыхільнікаў, якія зараз вагаюцца паміж КПСС і БНФ, аднак палохаюцца Фронту з прычыны яго адкрытае апазіцыйнасьці (БСДГ, напрыклад, яшчэ мае надзею на гульню з уладамі). Тым часам, за ўдзел партыяў у БНФ гаворыць цэлы шэраг прычынаў і найперш тое, што Фронт мае дзейную сетку структураў, досьвед, пэўнае прадстаўніцтва ў Саветах, у тым ліку ў Вярхоўным Савеце Беларусі. Нарэшце, дзякуючы як уласным намаганьням, так і камуністычнай прапагандзе, ён добра вядомы ва ўсёй Рэспубліцы, што таксама немалаважна для новастворанаых партыяў.

Для аб'яднаньня Фронт прапанаваў тры галоўныя прынцыпы: свабоду асобы, незалежнасьць і адраджэньне. Скрайняй мераю барацьбы БНФ назваў грамадзянскае непадпарадкаваньне. Мяркуючы па ўсім, неўзабаве, апёкшыся на гульнях з камуністамі, прадстаўнікі партыяў зоймуць свае мейсцы ў Сойме БНФ.

Галоўная каштоўнасьць — чалавек

У другі дзень работы зьезду была прынятая Праграмная заява БНФ. Яе прыняцьце матывавалася выкананьнем некаторых пастаўленых на Устаноўчым зьезьдзе задачаў і новым этапам дзейнасьці БНФ, які зьвязаны са зьменаю сітуацыі ў Рэспубліцы: пасталеньнем грамадзтва, канчатковай дыскрэдытацыяй КПСС–КПБ – галоўнай рэакцыйнай сілы ў грамадзтве, правалам палітыкі перабудовы, якая не пайшла далей спробаў касмэтычнага рамонту аджылае сістэмы. Асаблівую небясьпеку БНФ адчувае з боку кампартыі, якая можа выкарыстаць недастатковую згуртаванасьць і нацыянальную індыфэрэнтнасьць беларускага жыхарства дзеля гвалтоўнага вяртаньня Рэспублікі ў таталітарную эпоху. Важнейшая задача Фронту – не дапусьціць падобнага разьвіцьця падзеяў, – сказана ў Праграмнай заяве.

Праграмную заяву БНФ вызначае канструктыўнасьць, у ёй выкладзеная прывабная канцэпцыя будучае Беларусі, якая павінна стаць незалежнай дзяржаваю, а галоўнай каштоўнасьцю ў ёй – вольны чалавек. У той Беларусі, да якой імкнецца БНФ, не чалавек будзе служыць дзяржаве, а дзяржава – чалавеку. Жыцьцё асобы недатыкальнае й пабудаванае на праве кожнага валодаць уласнасьцю й распараджацца ёю. Паводле канцэпцыі БНФ, кожнаму грамадзяніну будзе гарантаванае сьвятое права недатыкальнасьці ўласнасьці.

Праз здабыцьцё сувэрэнітэту БНФ намагаецца вярнуць нашую Рэспубліку ў сям'ю эўрапейскіх народаў, аднавіць яе маральныя, культурныя й сацыяльныя каштоўнасьці, стварыць сучасную эфэктыўную сістэму адукацыі й мэдыцыны, дэмілітарызаваць яе, вярнуць мову, традыцыі й веру продкаў, аднавіць нацыянальную кансалідацыю. Адроджаная нацыя знойдзе паратунак ад наступстваў Чарнобылю, сама распарадзіцца плёнам свае працы й міжнароднай дапамогаю.

Дэклярараваўшы найвышэйныя ідэалы, – Свабоду, Незалежнасьць і Адраджэньне, БНФ прапанаваў праграму іхняга здабыцьця пад назваю "Шлях да Свабоды".

Сьпіс сяброў новага Сойму

Па палудні 24 сакавіка сталі вядомыя вынікі выбараў у кіраўнічыя структуры БНФ. Старшынём Фронту (цяпер гэтая пасада называецца так) стаў Зянон Пазьняк,з 405 дэлегатаў, якія удзельнічалі ў галасаваньні, "за" прагаласаваў 391 дэлегат, "супраць" – 14. Намесьнікамі старшыні Фронту сталі Юры Хадыка (389, 16). Уладзімер Заблоцкі (378, 27) і Валянцін Голубеў (333, 72). Былы намесьнік старшыні Сойму БНФ Міхась Ткачоў адмовіўся ад пасады ў сувязі з абраньнем яго старшынём Беларускай сацыяль–дэ-

макратычнай Грамады, аднак захаваў за сабой сяброўства ў Сойме. На зьезьдзе ў склад Сойму былі выбраныя 49 чалавек, астатнія 47 вакансіяў будуць падзеленыя паміж прадстаўнікамі ад вобласьцяў (па 2 ад кожнае) і прадстаўнікамі ад партыяў грамадзкіх арганізацыяў і рухаў Такім чынам, на сёньняшні дзень Сойм уяўляе сабой адкрытую структуру.

№	Прозьвішча, імя	№	Прозьвішча, імя
Сябры Сойму, выбраныя ад «шырокага» фронту			
1.	Анцулевіч Уладзімер	17.	Купава Мікола
2.	Арлоў Уладзімер	18.	Лапко Канстанцін
3.	Банкевіч Генадзь	19.	Мальдзіс Адам
4.	Балаховіч Хрысьціна	20.	Марачкін Аляксей
5.	Барадулін Рыгор	21.	Міхноў Сяргей
6.	Буйвал Валеры	22.	Мурог Сяргей
7.	Быкаў Васіль	23.	Собаль Міхась
8.	Вольскі Артур	24.	Соклаў-Воюш Сяржук
9.	Вячорка Вінцук	25.	Суша Алесь
10.	Габрусеў Сяргей	26.	Сьвістуновіч Сымон
11.	Грабоўскі Эдуард	27.	Ткачоў Міхась
12.	Дубавец Сяргей	28.	Трыгубовіч Валянціна
13.	Емяльянаў Алесь	29.	Хадыка Юры
14.	Івашкевіч Віктар	30.	Чарняўскі Міхась
15.	Крукоўскі Уладзімер	31.	Чуйко Вера
16.	Кулік Яўген	32.	Шунейка Яўген
Сябры Сойму ад фракцыі БНФ у Вярхоўным Савеце Рэспублікі			
33.	Аксаміт Мікола	40.	Новік Уладзімер
34.	Антончык Сяргей	41.	Пазьняк Зянон
35.	Баршчэўскі Лявон	42.	Папкоў Сяргей
36.	Германчук Ігар	43.	Садоўскі Пётра
37.	Голубеў Валянцін	44.	Сямдзянава Галіна
38.	Заблоцкі Уладзімер	45.	Трусаў Алег
39.	Зданевіч Лявонці		
Сябры Сойму ад фракцыі БНФ у Менгарсавеце			
46.	Вашчанка Галіна	48.	Цялькоўскі Андрэй
47.	Гурыновіч Анатоль	49.	Чарняўскі Ігар
+ 47 вакансіяў для прадстаўнікоў вабласьцей, партыяў, грамадзкіх аб'яднаньняў і рухаў			

Абараніць парасткі дэмакратыі

На зьезьдзе быў прыняты шэраг Ухвалаў і Зваротаў па актуальных пытаньнях грамадзка–палітычнага жыцьця. Ва ўхвале "Пра адносіны Фронту да партыяў і грамадзкіх арганізацыяў", сказана аб неабходнасьці адзінства ўсіх дэмакратычных сілаў, спэцыяльна падкрэсьлена, што БНФ зьяўляецца адкрытай структурай як для арганізацыйнага аб'яднаньня, так і для каардынацыі намаганьняў з усімі, хто мае агульныя з Фронтам мэты. Ва ўхвале яшчэ раз пацьверджана, што Фронт не атаесамляе шараговых камуністаў з партыйнай намэнклятурай, улічвае розьніцу паміж маральнай адказнасьцю першых і юрыдычнай – другіх. БНФ адмовіўся таксама ад рэальнага супрацоўніцтва з КПБ–КПСС.

Ва ўхвале "Аб шахцёрскіх страйках" заяўлена, што Фронт салідарызуецца з патрабаваньнямі шахцёрскіх страйкамаў аб роспуску зьезду народных дэпутатаў СССР, адстаўцы прэзідэнта СССР і ягонага габінэту міністраў.

У звароце "Аб рэфэрэндуме" выказана стаўленьне Фронту да гэтае акцыі Масквы. БНФ разглядае правядзеньне рэфэрэндуму на Беларусі як незаконную акцыю, бо ў Рэспубліцы няма закону пра Рэфэрэндум і рашэньне аб яго правядзеньні не прымалася Вярхоўным Саветам Беларусі. У звароце са шкадаваньнем адзначана, што Беларусь стала адзінай з эўрапейскіх рэспублік СССР, дзе рэфэрэндум адбыўся паводле заплянаванага сцэнару. Але нават у такіх варунках сума тых, хто ў Менску, Гародні, Віцебску, Наваполацку, Маладэчне адказаў "не" або наогул ня ўдзельнічаў у гэтай акцыі, пераважае колькасьць галасоў пададзеных за Саюз. Усіх, хто сказаў на рэфэрэндуме "не" або ня ўдзельнічаў у галасаваньні, БНФ заклікаў згуртавацца ў шэрагах Фронту.

У "Звароце да народных дэпутатаў і прадстаўнікоў сродкаў масавае інфармацыі" Фронт прапанаваў скіраваць усе намаганьні дзеля ліквідацыі партыйнага кантролю над дзяржаўнай прэсай.

Ацэньваючы значэньне 2-га зьезду БНФ, трэба зазначыць, што ён меў канструктыўны характар, прапанаваў рэальную канцэпцыю будучыні Беларусі й яе здабыцьця, паказаў, што за два з паловаю гады існаваньня Фронт стаў сур'ёзнай, на жаль, пакуль што адзінай на Беларусі апазіцыйнай рэжыму арганізацыяй. Згубіўшы за гэты пэрыяд у колькасьці, БНФ прыдбаў у якасьці. Асабліва гэтыя словы датычацца прадстаўніцтва Фронту у Саветах.

Вызначыўшы на зьезьдзе сваё стаўленьне да кампартыі, дэлегаты канчаткова акрэсьлілі антыкамунізм руху. У кантэксьце красавіцкае рэформы цэнаў і прагнозу экспэртаў яшчэ большы ўсплёск дэфіцыту праз 1,5–2 месяцы, адкрыты антыкамунізм Фронту можа стаць вельмі прывабным для жыхароў Беларусі, якія ўжо праз 1,5–2 месяцы ачуняюць ад зьвязаных з рэфэрэндумам ілюзіяў.

Ад імя 2-га зьезду БНФ Вінцук Вячорка павіншаваў народ Беларусі зь 73-й гадавінай абвешчаньня Беларускай Народнай Рэспублікі. Ён сказаў, што далейшы гістарычны шлях беларускага народу, пэрспэктывы адраджэньня нацыі шчыльна зьнітаваныя зь ідэямі незалежнасьці, увасобленымі ў кароткім часе існаваньня БНР. Хай дзень 25 сакавіка ўвойдзе ў кожную сям'ю, як усеагульнае нацыянальнае сьвята, як дзень адзінства і надзеі. Жыве Беларусь!

Ірына ЛАЗОЎСКАЯ

МЫ СКАЗАЛІ САЮЗУ «ТАК»

Рэзкае пагаршэньне ўзроўню жыцьця, татальны дэфіцыт, безнадзейнасьць і пэсімізм, чэргі, чэргі, чэргі ... Хто давёў нас да такога стану? Ці чакаюць нас перамены да лепшага, ці адзіная пэрспэктыва – далейшае падзеньне ў бездань галечы?

Падвышэньне цэнаў адбылося. Якую цану мы заплоцім за гэтую рэформу й як зажывем пасьля яе?

Асноўная прычына росту цэнаў – плянавая эканоміка, у якой мы жылі й жывем цяпер. Менавіта яна ўвесь час правакуе дэфіцыт спажывецкіх і вытворчых тавараў, перавагу грашовай масы над прапановамі. Гэткі дэфіцыт існуе абсалютна ва ўсіх краінах з плянавай эканомікай, толькі ў Чэха-Славаччыне, ці ў былой ГДР ён праявіўся ў меншай ступені як у нас. Вось і ўсё адрозьненьне, і аніякія ідэялягічныя "вынаходніцтвы" не парушаць лёгіку эканомікі. Між тым, славуты пераход да рынку – гэта дасягненьне поўнае збалянсаванасьці попыту – прапановы й свабодныя цэны, рост якіх будзе залежаць ад ступені дэфіцыту. Безумоўна, што гэтая залежнасьць мае надзвычайнае значэньне для нас – чым большы рост цэнаў, тым больш значнае зьніжэньне ўзроўню жыцьця.

Вялікую працу па разбалянсаваньні савецкага рынку, стварэньні татальнага дэфіцыту, ажыцьцявіў ўрад СССР і асабіста былы міністар фінансаў, цяперашні прэм'ер Валянцін Паўлаў, які й цяпер працягвае гэткую работу (апошні прыклад – забарона на продаж дачнікам поліэтыленавай плёнкі). За час перабудовы дзяржаўная нутраная пазыка СССР вырасла амаль на 400 млрд рублёў (для параўнаньня, за 1981–1985 гг. – усяго на 37,8 млрд рублёў). Грашовая эмісія ў параўнаньні з тым самым пэрыядам узрасла ў некалькі разоў пры адначасным падзеньні тэмпаў росту эканомікі. Зьнешняя дзяржаўная пазыка СССР у 1990 годзе склала амаль 50 млрд даляраў.

Гэтых надзвычайных посьпехаў савецкі ўрад дасягнуў дзякуючы тром асноўным прычынам.

Па-першае, праз імкненьне ператварыць плянавую эканоміку ў "сацыялістычны рынак", што замарудзіла й зьвяло да мінімуму працэс рэформаў. Такім чынам была падарваная лёгіка плянавае эканомікі, што хоць неяк падтрымлівала спажывецкі рынак і рынак сродкаў вытворчасьці. Былі зьліквідаваныя тыя элемэнты цэнтралізаванага кіраўніцтва, якія яшчэ стабілізавалі эканоміку, трымалі пад кантролем інфляцыю, стрымлівалі незабясьпечаны таварам рост грашовае масы.

Адначасна, ва ўгоду ідэялагізаванай формуле "сацыялістычны рынак" не былі створаныя рынкавыя мэханізмы, якія ва ўсім сьвеце падтрымліваюць эканоміку, у прыватнасьці, мэханізмы антыінфляцыйнага рэгуляваньня, бо яны дзейнічаюць толькі на падставе прыватнае ўласнасьці на сродкі вытворчасьці. Натуралёвы вынік – некантралюемасьць росту грашовае масы ў краіне. За гады перабудовы фонды разьвіцьця вытворчасьці прадпрыемстваў узрасьлі ў 10 разоў. Утрая павялічыліся рэшткі сродкаў па фондах матар'яльнага заахвочваньня й сацыяльна-культурных мерапрыемстваў і жыльлёвага будаўніцтва.

Па-другое, праз палітыку паскарэньня, якая прадугледжвала апераджальнае разьвіцьцё машынабудаваньня ў межах былых структурных прыярытэтаў. Атрыманыя шляхам эмісіі дадатковыя фінансавыя сродкі напампоўваліся ў інвэстыцыйную сфэру. Большая частка дадатковых капітальных укладаньняў зьмярцьвела ў няскончаным будаўніцтве й неэфэктыўных вытворчасьцях, што выклікала моцную хвалю інфляцыі.

Па-трэйцяе, праз папулісцкую палітыку ўраду. Распачаўшы шмат папулярных сацыяльных праграмаў, (падвышэньне пэнсіяў, заработнае платы настаўнікам, чыноўнікам, партапарату, работнікам культуры ды інш., увядзеньне ільготаў і г.д.) урад не падмацаваў іх эканамічна. Сродкі на сацыяльныя мэты браліся не за кошт зьніжэньня выдаткаў на абарону, згортваньня неэфэктыўных інвэстыцыйных праектаў або павелічэньня тэмпаў росту нацыянальнага прыбытку, а .... шляхам друкаваньня грошай. Такі падыход на карані падарваў эфэктыўнасьць сацыяльных датацыяў. У выніку за чарговы камуністычны экспэрымэнт па стварэньні "сацыялістычнага рынку" зноў расплочваемся мы.

Плата – нябачанае пагаршэньне ўзроўню жыцьця.

Аднак ёсьць два прынцыпова розныя спосабы падвышэньня цэнаў. Адзін быў выкладзены ў праграме "500 дзён", другі – ва ўрадавай праграме пераходу да рынкавае эканомікі. Абраны апошні. І калі яшчэ да студзеня можна было вярнуцца да праграмы Шаталіна, то цяпер зваротнае дарогі няма.

Падвысіўшы аптовыя цэны зь 1 студзеня, урад паставіў прадпрыемствы й гандаль у бязвыходнае становішча. У выніку гэтае акцыі розьнічныя цэны сталі ледзь ня меншымі за выдаткі на выраб тавараў, а датацыі не былі прадугледжаныя.

Парадокс – на шляху да рынку стала невыгодна працаваць і гандляваць. Склады перапоўненыя, а крамы пустыя. Попыт расьце, а вытворцы згортваюць сваю дзейнасьць. Каб забясьпечыць рэнтабэльнасьць, прадпрыемствы патрабавалі падвышэньня розьнічных цэнаў. І мяйсцовыя ўлады дзеля выратаваньня прамысловасьці ішлі на лякальнае падвышэньне цэнаў. Гэта дазваляла рэакцыі й прэм'еру Паўлаву тут-жа абвінавачваць дэмакратаў Масквы й Ленінграду ў антынароднай палітыцы. Цяпер абвінавачваць няма каго. Урад разьлічвае, што створаныя за месяцы чаканьня падвышэньня цэнаў таварныя запасы дазволяць зрабіць магутнае таварнае ўліваньне й такім чынам стварыць ілюзію збыткоўнасьці на прылаўках і зьнізіць незадаволенасьць насельніцтва.

Калі каманда Яўлінскага прапаноўвала спачатку стабілізаваць грашовае абарачэньне, дзяржаўную нутраную пазыку, стварыць неабходны мінімум для разьвіцьця рынкавай эканомікі, і толькі потым лібэралізаваць рост цэнаў, дык Паўлаў хоча праз падвышэньне цэнаў стабілізаваць грашовае абарачэньне, зьнізіць дзяржаўную нутраную пазыку, пасьля чаго стварыць рынкавую інфраструктуру й лібэралізаваць цэны.

Для нас, спажыўцоў, і тая й другая рэформа паводле ацэнак экспэртаў пры камітэце па эканамічнай рэформе ВС СССР, прынясе падзеньне ўзроўню жыцьця на 20–30 працэнтаў. Але, паводле лёгікі прэм'ера Паўлава, пасьля адміністрацыйнага падвышэньня цэнаў нам давядзецца перажыць яшчэ й іх лібэралізацыю, якая яшчэ раз падштурхне рост цэнаў і дасьць яшчэ адно імклівае падзеньне ўзроўню жыцьця, якое згодна прагнозу тых самых экспэртаў пагоршыцца ня менш чым на 20%. Аднак гэта адбудзецца толькі пры ўмове рэалізацыі дэкляраванае рэформы. Тым часам досьвед Польшчы й Вугоршчыны (Венгрыі) паказвае, што камуністычныя ўрады спыняюцца на адміністрацыйным падвышэньні цэнаў. Такім чынам усё вяртаецца да ранейшага: ізноў квітнее дэфіцыт, толькі ўсё каштуе даражэй, а прыбыткі насельніцтва робяцца меншымі.

Дык чаму-ж была выбраная канцэпцыя, якая прынясе найбольшыя страты народу? У праграме "500 дзён" у першыя 100 дзён (да лібэралізацыі цэнаў) меркавалася правесьці цэлы комплекс мерапрыемстваў, якія паспрыялі-б старту рынкавай эканомікі й паслабілі-б уціск грошай на спажывецкі рынак.

Грошы прадпрыемстваў і насельніцтва павінны былі быць зьвязаныя праз рэалізацыю аб'ектаў няскончанага будаўніцтва, а таксама незапушчанага абсталяваньня, будаўнічых матар'ялаў, вайсковае маёмасьці цывільнага прызначэньня і г.д. насельніцтву. Меркавалася правядзеньне разьдзяржаўленьня й прыватызацыі, продаж за сымбалічную плату жытла, зямельных надзелаў і невялікіх прадпрыемстваў. Дзеля скарачэньне бюджэтнага дэфіцыту й забесьпячэньня нулявога росту грашовае масы меркавалася на 75 працэнтаў скараціць дапамогу замежным дзяржавам і на 10–20 фінансаваньне міністэрства абароны й КДБ.

Прапаноўвалася прыпыніць бюджэтнае фінансаваньне будаўніцтва ўсіх аб'ектаў зь нізкім працэнтам якасьці (за выключэньнем жытла); на 1991 год не прымаць новыя бюджэтныя праграмы (звыш 100 млн рублёў), акрамя праграмаў ліквідацыі наступстваў аварыі на Чарнобыльскай АЭС. Праз 100 дзён мелася быць спыненая выплата датацыяў і субсідыяў прадпрыемствам, апроч абмежаванае групы. Цэнавую рэформу прапаноўвалася правесьці толькі пасьля гэтага.

Такім чынам, выкананьне прапанаваных у праграме "500 дзён" мераў прывяло-б да передачы ўласнасьці ў прыватныя рукі, а значыць да зьмяншэньня ўлады КПСС, міністэрства абароны, КДБ, апарату Саўміну й Дзяржплану. Ну а гэткія вынікі эканамічнае рэформы ў камуністычнай сьвядомасьці азначаюць ня што іншае, як адыход ад сацыялістычнага выбару.

ЦК КПСС і ўрад Паўлава паміж інтарэсамі народу й мэркантыльнымі інтарэсамі захаваньня сваёй ўлады выбралі апошняе, і ўся падрыхтоўка да падвышэньня цэнаў зьвялася да пакету мераў, нацэленых на канфіскацыю лішніх, на думку саюзнага ўраду, сродкаў насельніцтва й прадпрыемстваў. Самыя вядомыя з гэтых мераў – ўвядзеньне 5% падатку з насельніцтва, абмен 100- й 50-рублёвых купюраў, увядзеньне рабочага кантролю, пашырэньне паўнамоцтваў МУС і КДБ у барацьбе з "эканамічнай" злачыннасьцю. І вось справа дайшла да свайго лягічнага завяршэньня. Цэны падвышаныя. Мы робімся сьведкамі чарговага нябачанага экспэрымэнту. Ніхто ня возьме на себя адказнасьць сказаць, што будзе далей. Шахцёрскія страйкі – першая косьць даміно.

Павел ДАНЕЙКА.

ПЛЕБІСЦЫТ – НЕЗАКОННЫ?

Першы ў гісторыі СССР рэфэрэндум ня быў рэфэрэндумам па сваёй сутнасьці. Па ўсіх прыкметах гэта была хутчэй шырокамасштабная прапагандысцкая акцыя. Яе арганізатары разьлічвалі на адно магутнае "так", якое стала-б гарантам іхняе непапулярнае палітыкі. Але магутнае "так" не атрымалася. Па выніках рэфэрэндуму яго ініцыятары атрымалі толькі адносна кароткую адтэрміноўку, у прынцыпе-ж ўсе бакі засталіся пры сваім.

Суадносіны адказаў "так" і "не" ў папярэдніх выніках рэфэрэндуму сталі найперш фотаздымкам дынамікі грамадзтва на пэўным этапе. Пройдзе месяц-два, і гэтая дынаміка можа прынцыпова зьмяніцца, але на сёньняшні дзень яна дазваляе рабіць пэўныя высновы, а ў роўнай ступені й аналізаваць прычыны падобных вынікаў.

Пэўна-ж, можна весьці гаворку пра ўплыў сапраўды татальнае й вытанчанае камуністычнае прапаганды, якая надзвычай ўдала выкарыстала асаблівасьці масавае сьвядомасьці на Беларусі. Менавіта гэтыя асаблівасьці ў кантэксьце мяйсцовае грамадзка-палітычнае й эканамічнае сітуацыі ў дадзеным выпадку найбольш значныя.

Галоўная з такіх асаблівасьцяў – адсутнасьць альтэрнатывы саюзу ў масавай сьвядомасьці беларускага жыхарства. Гэта ня значыць, што такой альтэрнатывы няма ў прыродзе, – гэта значыць, што яе няма ў сьвядомасьці значнае колькасьці людзей. У адрозьненьне ад суседняе Літвы, якая мела 20-годзьдзе незалежнасьці, Беларусь ад пачатку была ў саюзе (некалькі месяцаў існаваньня БНР – хутчэй гістарычны сымбаль, чымсі рэальная палітычная практыка). Па вялікім рахунку, людзям Беларусі няма да чаго вяртацца, няма чаго аднаўляць.

Знаходжаньне па-за СССР успрымаецца масавай сьвядомасьцю як штосьці ірэальнае, немагчымае – адсутнічае досьвед незалежнага існаваньня. Таму й узьнікаюць абсурдныя па сваёй наіўнасьці пытаньні: "У мяне ў Смаленску сястра, як я буду да яе езьдзіць?" – альбо: "У мяне муж з Расеі, дык яму што, выязджаць?" Таму так лёгка ўспрымаліся на веру заявы пра тое, што "Ня будзем у саюзе – ня будзе рытмічных паставак сыравіны й абсталяваньня".

Выдатнае пацьвярджэньне гэтага тлумачэньня – вынікі галасаваньня па Гомельшчыне й Магілёўшчыне. Забытыя Цэнтрам, найбольш пацярпелыя ад Чарнобыльскае катастрофы вобласьці, атрымліваючы саве "грабавыя" надбаўкі, галасавалі за саюз – менавіта тут працэнт тых, хто адказаў "так" максімальны. Значыць, жыхары гэтых вобласьцяў аддаюць перавагу хай мізэрнай, але гарантаванай дапамозе існага саюзу перад поўнай (для іх) невядомасьцю ў магчымай незалежнай Беларусі. Да таго-ж дамешваецца страх перад "найвышэйшым" пакараньнем за ўпартасьць, – адбяруць і тое, што даюць.

У Гарадзенскай вобласьці вынікі істотна адрозьніваюцца. Дадзеныя па Гародні набліжаюцца да менскіх, а ў некаторых вёсках Гарадзенскага раёну ля польскае мяжы працэнт тых, хто адказаў "не" сягае да 80. І справа тут, відаць, не ў непасрэдным польскім уплыве, справа ў тым, што гэтыя мясьціны да 1939 году былі ў складзе Польшчы. Гістарычны досьвед няхай і не самастойнага, але й некамуністычнага жыцьця ітсотна ўплывае на вынікі, бо ягоны адбітак захаваўся ў масавай сьвядомасьці. Гэта досьвед хаця й ненацыянальнае, але, прынамсі, асабістае волі.

Дадзеныя па Менску (66% "так", 33% "не") тлумачацца даволі высокай палітызаванасьцю менчукоў, адносна моцным (у параўнаньні зь іншымі рэгіёнамі) уплывам дэмакратычных партыяў і рухаў. Інакш кажучы, у Менску тыя, хто адказаў саюзу "не", галасавалі, магчыма, ня так супраць саюзу, 'як супраць камунізму. Сярод менчукоў выявілася больш людзей, якія ў пэўнай ступені атаясамліваюць імпэрскія й камуністычныя тэндэнцыі й таму адмаўляюць імпэрыю як атрыбут і істытут камунізму.

Ў прынцыпе, усьведамленьне гэтае сувязі назіраецца па ўсёй Рэспублцы, пра што сьведчыць і тое, што сярод моладзі працэнт тых, хто адказаў "не", вышэйшы як сярод людзей сталага веку. Моладзь, адмаўляючы ўсю сістэму каштоўнасьцяў мінулага, адмаўляе й саюз як элемэнт гэтае сістэмы. Аднак, шчыльнасьць сувязі паміж імпэрскімі й камуністычнымі, так-бы мовіць, каштоўнасьцямі ня такая ўжо й высокая, прычым яна слабее ад сталіцы да вёскі.

Пра тое, што саюз ёсьць самавартасная каштоўнасьць для даволі многіх, сьведчаць вынікі прэс-апытаньня, праведзенага "Народнай газэтай". З рэспандэнтаў-сяброў БНФ 19% выказаліся за фэдэратыўны саюз. І гэта пры тым, што БНФ зьяўляецца антыкамуністычным рухам, які мае за галоўную мэту дасягненьне незалежнасьці Беларусі.

Кампартыя, відавочна, сьвяткуе перамогу. Як раз для яе каштоўнасьці саюзу й камунізму зьнітаваныя непадзельна, і вынікі рэфэрэндуму КПБ, хутчэй за ўсё, будзе інтэрпрэтаваць як галасаваньне за камунізм. "Гэта як раз той кручок, які знаходзіўся пад чарвяком," – сказаў у адным са сваіх інтэрвію пасьля рэфэрэндуму Зянон Пазьняк.

Аднак, на ягоную думку, малаверагодна, каб вынікі рэфэрэндуму сталі грунтам для шырокіх палітычных спэкуляцыяў. Яны, безумоўна, будуць выкарыстоўваецца цяперашнім Крамлём, але абмежавана. Пытаньне сацыялістычнага выбару не было й пакуль не магло быць пастаўленае ў бюлетэнях адкрыта, таму апэляцыя да вынікаў рэфэрэндуму ў пляне сацыялізму й камунізму на фоне 200-300% падвышэньня цэнаў у масавай сьвядомасьці зьвядзе сам рэфэрэндум да шулерскага прыёму, ашуканства. Вельмі істотнымі зьяўляюцца таксама некаторыя юрыдычныя акалічнасьці арганізацыі рэфэрэндуму на Беларусі. У свой час пытаньне пра яго правядзеньне не было пастаўленае нават у парадак дня сэсіі Вярхоўнага Савету БССР (па выніках галасаваньня яно не прайшло). Такім чынам, сэсія не дала законных падставаў для яго падрыхтоўкі. У гэтай сітуацыі верхавіна партгрупы, вырашыла правесьці пытаньне рашэньнем Прэзідыюму, што было грубым парушэньнем рэгляманту Вярхоўнага Савету, бо пад час працы сэсіі Прэзідыюм не зьяўляецца паўнамоцным ворганам. Прытым пастанова Прызідыюма была сфальсіфікаваная: рэальна яна прымалася 23 лютага, а была датаваная 21.2.1991 г. Акрамя таго яна, як сьведчаць некаторыя дэпутаты, прымалася не на паседжаньні, а шляхам апытаньня.

Гэта дазваляе дэпутатам апазіцыі наогул трактаваць вынікі рэфэрэндуму на Беларусі як незаконныя. На думку Зянона Пазьняка, нават праз гады да іх можна будзе вярнуцца й апратэставаць – гэтак, як была апратэставана незаконнасьць пакту Молатаў – Рыбэнтроп.

Юры ДРАКАХРУСТ.

	Прынялі ўдзел у рэфэрэндуме (у %)	Ці лічыце вы неабходным захаваньне абноўленага Саюзу...		Ад агульнае колькасьці грамадзянаў, што маюць права голасу	
		так	не	«За»	«Супраць»
БССР	63.5	82.6	16.0	69.0	13.4
Менск	71.1	65.6	32.7	46.6	23.2
Гарадзеншчына	85.2	79.8	17.9	68.0	15.3
Берасьцейшчына	87.2	83.6	15.2	72.9	13.3
Меншчына	86.4	85.1	13.9	73.5	12.0
Віцебшчына	86.0	85.7	13.1	73.7	11.3
Магілёўшчына	82.7	87.0	11.4	71.9	9.4
Гомельшчына	85.3	89.6	9.3	76.4	7.9

КАНЦЭПЦЫЯ ГУМАНІТАРНАЙ АДУКАЦЫІ

Некампэтэнтнасьць і непрафэсіяналізм – найістотнейшыя прыкметы часу – апанавалі ўсе сфэры сучаснага жыцьця ў СССР. Непісьменнасьць парлямэнтароў і бездапаможнасьць выканаўцаў, якія абураюць кожнага з нас, – заканамерныя вынікі адсутнасьці канцэпцыі гуманітарнае адукацыі ў Рэспубліцы.

Ня трэба далёка хадзіць па прыклады, узгадайма філялягічны факультэт Белдзяржунівэрсітэту, старэйшы сярод трох рэспубліканскіх. Ня цэнтарам нацыянальнае культуры, а "інстытутам нявест" называюць філфак ў народзе. Як кажуць, што пасееш, тое пажнеш, – нашыя навучальныя пляны разьлічаныя на нешта сярэдняе, нешта сярэдняе з папраўкай на большую ці меншую начытанасьць і выходзіць за рэдкім выключэньнем з факультэту. На старэйшым філялягічным факультэце ўсяго два аддзяленьні – расейскае мовы й літаратуры і беларускае мовы й літаратуры. Няма ані славістычных аддзяленьняў, ані перакладчыцкіх. Большасьць беларускіх перакладчыкаў—самавукі. Існуе на філялягічным факультэце магутная катэдра славянскага мовазнаўства, на якой сканцэнтраваная большасьць факультэцкіх дактароў навук, але славянскія мовы ў нас, на жаль, выкладаюцца толькі факультатыўна. Мала хто з нашых выпускнікоў атрымоўвае права на працу гідам-перакладчыкам. Не рыхтуюцца ў нас ані спэцыялісты па славянскіх культурах, ані спэцыялісты па сусьветнай мастацкай культуры, хаця такі прадмет уведзены ўжо нават у школе. Толькі хто яго будзе выкладаць? Ці ня наш факультэт павінен ўзяцца за гэтую справу?

Чаму так сталася? Чаму ўнівэрсітэцкая філялёгія пераўтварылася ў пэдфак? Чаму мы забылася на сьвятую мэту выхаваньня нацыянальнае інтэлігенцыі, замяніўшы яе імпэратывам падрыхтоўкі кадраў для народнае гаспадаркі? Міністэрства дыктуе, колькі прыняць студэнтаў, міністэрства дыктуе, колькі выпусьціць. Многа адлічылі – папрок, мала ўзялі – каманда.

На працягу дзесяцігодзьдзяў ўсё, што спрыяла гуманізацыі, аддавалася анафэме, а філялёгія, мэтанакіравана пераўтваралася ў грамадзкую дысцыпліну.Марнымі, па вялікім рахунку, заставаліся й прыватныя намаганьні асобных выкладчыкаў, якія, не шкадуючы часу, імкнуліся пашырыць даляглядзы студэнтаў, бо апошнія альбо былі дзецьмі апатыі, альбо не былі здольнымі засвоіць нават праграму "залікоўкі".

Дарэчы, гэтая славутая студэнцкая "залікоўка" патрабуе адмысловых разважаньняў. Што ў ёй пераважае? Мовы? Літаратуры? Відаць, бацькі студэнтаў-філёлягаў упэўненыя, што іх дзеці вывучаюць менавіта мову й літаратуру. Ілюзія. Што тычыцца замежнае літаратуры, дык яна наогул лічыцца непрафілюючай дысцыплінаю з усімі наступствамі. Як любіў гаварыць адзін з намесьнікаў дэкана, які змагаўся за тое, каб вершы Марыны Цьвятаевай былі выключаныя з праграмы, бо яна мыла посуд у буфэце, непрафілюючыя прадметы павінны пішчаць у куточку.

Што-ж было галоўным? Зазірнем дзеля цікаўнасьці ў навучальныя пляны 1989 году. Першы радок – гісторыя КПСС(340 гадзінаў, зь іх 70 лекцыяў, 70 сэмінараў, два іспыты, адзін залік). І ўсё гэта на працягу трох сэмэстраў. Другі радок – марксісцка-ленінская філязофія (адпаведна 280, 56, 60, два іспыты ў чацьвертым і пятым сэмэстрах). Трэйці радок – палітэканомія (289, 56, 60, залік у шостым і іспыт у сёмым сэмэстрах). Чацьверты радок – навуковы камунізм (160, 34, 34, залік у восьмым і іспыт у дзесятым сэмэстрах). Нічога ня скажаш, грунтоўна й пасьлядоўна, у кожным сэмэстры ці то залік, ці то іспыт. Вось ён галоўны падмурак філялягічнае адукацыі. Тым часам як на замежную літаратуру дадзена ўсяго 70 гадзінаў практычных на ўвесь курс ад антычнай да сучаснай. На ўсе шэдэўры сусьветнае літаратуры два іспыты, астатнія залікі. А наш студэнт, як вядома, рыхтуецца толькі да іспытаў, яму-ж яшчэ трэба асіліць цяжар грамадзкіх дысцыплінаў.

Гэтыя монстры ад навукі праглынулі ўсе астатнія надзвычай важныя для філёляга курсы – гісторыю рэлігіі, філязофіі, культуры. Між тым нельга спадзявацца, што студэнт, які ня ведае гісторыі сусьветнае рэлігіі, філязофіі й культуры, здолее дасканала зразумець Вальтэра, Гётэ, Т.Мана, Камю. Узгадайма яшчэ й вайсковую падрыхтоўку – 600 гадзін – і стане зразумела, што гуманітарная адукацыя ў Рэспубліцы толькі шыльдачка, пад якой нават літаратуры й мовы пераўтварыліся ў грамадзкія дысцыпліны.

Рознымі прычынамі абумоўленая трагедыя факультэту. Не апошняе мейсца займае й агульная палітыка ў Рэспубліцы й СССР, дзякуючы якой адукацыя фінансуецца паводле рэшткавага прынцыпу. Умовы працы й стаўленьне да запатрабаваньняў факультэту з боку мяйсцовых уладаў жахлівыя. З 1957 году факультэт месьціцца ў чатырохпавярховым корпусе, у якім 44 аўдыторыі, далучыце сюды ўсе габінэты, прафэсарскую й дэканат. Калі напачатку гэтага хапала, дык апошнія 15 год факультэт беспасьпяхова змагаецца за пашырэньне плошчаў. 165 выкладчыкаў і больш як паўтары тысячы студэнтаў пазбаўленыя элемэнтарных умоваў працы. Ніводзін з загадчыкаў катэдраў ня мае габінэту. Катэдральныя габінэты пераўтварыліся ў аўдыторыі, дзе заняткі праводзіцца ў дзьве, а не –у тры зьмены. Кансультацыі ідуць проста на лесьвіцы ці на калідоры. Няма нават чытальнае залы, не хапае плошчаў для бібліятэкі, няма пакояў адпачынку й гігіены.

Колькі-ж было прашэньняў, заяваў, калектыўных лістоў у розныя інстанцыі, што ўзарпавалі права вырашаць, і ўсё марна. Далі, каб адчапіцца, як кажуць, – некалькі аўдыторыяў у будынку старое школы па вуліцы Захарава, дзе, каб патрапіць у аўдыторыі й гардэроб, трэба прайсьйці праз мужчынскую прыбіральню. Тым часам для кампартыі, якая нібыта перажывае крызіс, усё засталося па-ранейшаму – лепшыя будынкі ёй, лепшае тэхнічнае забесьпячэньне ёй, лепшыя магчымасьці ёй, і КПСС, не пасьпелі мы й вокам міргнуць, абрасла каапэратывамі, малымі й сумеснымі прадпрыемствамі, і на ўласнаручна запаленае зялёнае сьвятло ўпэўнена маршыруе да рынку.

Да прыкладу, былы будынак інстытуту гісторыі партыі, на які прэтэндавала філялёгія, заняты цяпер райкамамі, у тым ліку і ЛКСМБ, а таксама сумесным прадпрыемствам "Альба Росія". Такі лёс напаткаў ня толькі філфак, у філфакаўскім люстэрку адбіваецца трагедыя ўсяе гуманітарнае адукацыі ў Рэспубліцы, якая, зарыентавая на марксісцка-ленінскую канцэпцыю сьвету й чалавека, стала прыслужніцаю ля канвэеру па штампоўцы Homo sovieticus.

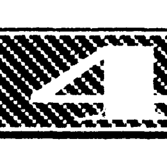
Распачатая ў апошнія гады рэформа вышэйшае школы нічога не зьмяніла й ня зьменіць, пакуль нацыянальную канцэпцыю гуманітарнае адукацыі мы будзем падмяняць састарэлымі стэрэатыпамі й рэкамэндацыямі цэнтральных ведамстваў, пакуль не прасочым прамую сувязь, што існуе паміж гэтай канцэпцыяй і праблемамі духоўнага разьвіцьця Беларусі.

Найперш мы павінны адмовіцца ад гігантаманіі масавых патокаў, пагоні за лічбамі й колькасьцю дыплёмаў, ад уніфікаваных амаль на ўвесь Саюз навучальных плянаў, бо гэтая сістэма варожая чалавеку. Мы павіны скласьці свае навучальныя пляны, якія будуць адпавядаць інтарэсам і патрэбам Рэспублікі, пашырыць кола спэцыялізацыяў, у прыватнасьці, адчыніць аддзяленьне славянскіх моваў і літаратураў, аддзяленьне клясічнае філялёгіі.

Трэба пераарыентаваць праграмы ўсіх прынятых курсаў на Чалавека, яго нутраны сьвет, экзістэнцыяльныя праблемы, пытаньні жыцьця чалавека "у сабе", пераадолець стэрэатыпы дагматычнае сьвядомасьці, якая цяпер зарыентаваная выключна на марксізм-ленінізм, даць студэнтам адэкватнае сусьветнай практыцы ўяўленьне пра ўсе філязафічныя сістэмы. Што датычыцца грамадзкіх дысцыплінаў, трэба замяніць вялізныя курсы зь вялікай колькасьцю практычных, іспытаў і залікаў на разнастайныя спэцкурсы на выбар студэнтаў. Яны павінны быць зарыентаваныя на самую актуальную праблематыку, на жывое дыскусійнае абмеркаваньне, разьвіцьцё вуснае мовы, палемічнасьці, уменьня весьці спрэчку. Патрэбнае шчыльнае супрацоўніцтва ўсіх гуманітарных факультэтаў, якое можа стаць падставаю для стварэньня беларускага гуманітарнага ўнівэрсітэту. Беларусі патрэбны Цэнтар гуманітарных дасьледваньняў, які мусі быць адчынены менавіта пры ўнівэрсітэце, а не пры міністэрстве. Трэба аднавіць выхаваньне асобы не на маральным кодэксе будаўніка камунізму , а на нармалёвай аснове. Мы павінны ва ўсім спрыяць беларусізацыі, як аднаму з надзвычай важных сродкаў ажыцьцяўленьня гуманізацыі.

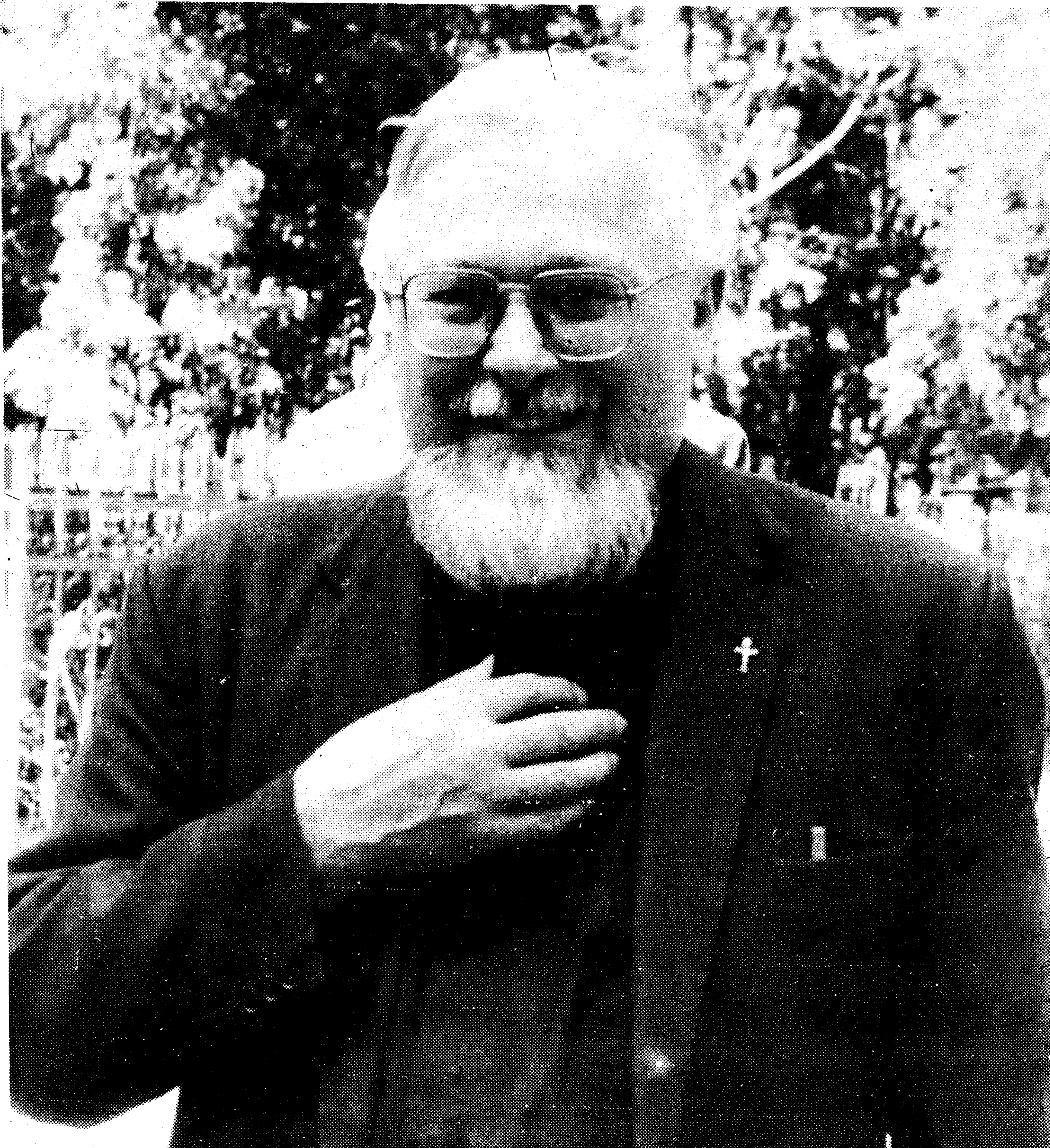
Чалавек, Асоба, Духоўнасьць – вось падмурак гуманітарнае адукацыі.

Ірына Шаблоўская,
прафэсар, доктар філялёгіі.

ГОД ДЗЕЙНАСЬЦІ БЕЛАРУСКАГА КАМІТЭТУ ДАПАМОГІ АХВЯРАМ РАДЫЯЦЫІ

справаздача за 1990 год

Беларускі Камітэт Дапамогі Ахвярам Радыяцыі паўстаў у Лёндане ў канцы 1989 году. Прычынай узьнікненьня былі трывожныя весткі аб выніках Чарнобыльскае трагедыі ў Беларусі, а непасрэдным "штуршком" паслужыў зварот Беларускага Народнага Фронту да першаерарха Беларускае Аўтакефальнае Праваслаўнае Царквы Архіепіскапа Мікалая й да Апостальскага Візітатара для беларусаў каталікоў а.Аляксандра Надсона з просьбаю аб дапамозе ахвярам радыяцыі.

У камітэт увайшлі скарбнік Беларускага Дапамогавага Фонду ў Англіі Павал Асіповіч, старшыня Згуртаваньня Беларусаў у Вялікай Брытаніі Ян Міхалюк, Старшыня Англа–Беларускага Таварыства Джэймс Дынглей, журналістка Вера Рыч і а.Аляксандар Надсон, які быў выбраны старшынёю. Айцец Язэп Сіру з ЗША, Д-р Раіса Жук–Грышкевіч з Канады, Міхась Лужынскі з Аўстарліі й Міхась Наўмовіч з Францыі згадзіліся быць прадстаўнікамі Камітэту ў іхніх краінах. Для банкавых і падатковых мэтаў Камітэт лічыцца часткаю Беларускага Місійнага Фонду (Byelorussian Mission Trust), які зьяўляецца зарэгістраванай дабрачыннай установаю.

12 лістапада 1989 г. быў выдадзены на беларускай, ангельскай і французскай мовах камунікат–заклік "Наш боль... наш доўг", у якім, між іншым, было сказана, што галоўнай мэтаю Камітэту будзе "ў меру магчымасьці несьці дапамогу жыхарам радыяцыйнае зоны ў выглядзе лякарстваў, лекарскіх прыладаў, прыладаў да вымярэньня вышыні радыяцыі й г.д.".

Водгук на заклік быў такі, што ўжо ў сакавіку 1990 г. Камітэт мог выслаць першы транспарт зь лекарскімі прыладамі й вітамінамі...

Фінансавая дзейнасьць Камітэту ў 1990 годзе выглядала наступна:

	Ангельскія фунты
Прыбыткі:	
Ахвяры	33022,22
Інш. прыбыткі	83,00
Разам	32105,22
Выдаткі:	
Закуп лекаў	160,43
Іншыя выдаткі	10,65
Разам	16051,08

Засталося на 1 студзеня 1991 г. 16054,14 ангельскіх фунтаў, у гэтым 1619,42 фунтаў на закуп звышгукавага "сканэра" і 351,85 на пабудову дому для адзінокіх старых з зоны радыяцыі (Праект БНФ). З агульнае сумы выдаткаў 11872,47 фунтаў пайшлі на закуп лекаў супроць лейкозных захвораньняў; 2639,13 на аднаразовыя шпрыцы, сістэмы для пераліваньня крыві, катэтары і г.д.; 1528,83 на вітаміны, рыбін тлушч і г.д.

Апрача грашовых ахвяраў Камітэт атрымаў шмат дароў "у натуры". Айцец Патрык О'Магоны з Солігал прыслаў вялікую колькасьць аднаразовых шпрыцоў, катэтараў, вітамінаў і розных лекаў вартасьцю больш за 25 тысяч фунтаў. Падобныя, хоць меншыя, дары былі атрыманыя ад іншых асобаў. Перад Калядамі шмат хто прыслаў цацкі, цукеркі й г.д. для хворых дзетак. Дзякуючы гэтаму Камітэт выслаў у Беларусь дапамогу вартасьцю больш за 45 тысяч фунтаў.

Дакладны пералік усяго высланага заняў-бы за шмат мейсца, але наступныя лічбы дадуць аб гэтым нейкае ўяўленьне: сярод высланых рэчаў было 25 тысяч шпрыцоў, 3500 сістэмаў для пераліваньня крыві й столькі-ж катэтараў, 750 тысяч таблетак полівітамінаў.

Былі зарганізаваныя тры транспарты зь лекамі. Першы зь іх, як было ўжо згадана вышэй, меў мейсца ў сакавіку. Гэта быў параўнаўча невялікі транспарт, ён складаўся з аднаразовых шпрыцоў, сістэмаў для пераліваньня крыві й полівітамінаў. Суправаджаў яго цягнікам а.Аляксандар Надсон, які прабыў у Менску ад 10 да 16 сакавіка. Нягледзячы на кароткі час, паездка была карысная, бо дала магчымасьць пабачыць на ўласныя вочы вынікі Чарнобыльскае трагедыі ў Беларусі, пазнаёміцца зь лекарамі й сябрамі Камітэту БНФ "Дзеці Чарнобыля", даведацца аб іхніх патрэбах. Другі транспарт пакінуў Лёндан 24 ліпеня й вярнуўся 12 жніўня. Гэтым разам гэта быў 1,5-тонны фургон (van). Вялікую частку транспарту складалі лекі супроць леўкеміі. У падобны спосаб быў зарганізаваны трэйці транспарт, ад 20 сьнежня да 10 студзеня 1991 г. у якім, апрача лекаў, былі калядныя падарункі для дзетак. Апрача а.Надсона, транспарты суправаджалі ў якасьці кіроўцаў: летам Міхась Баяроўскі й Эдвард Ўолш, а зімою – Эдвард Міхалюк і Валеры Мартынчык.

Усе, хто езьдзіў на Беларусь зь лекамі, пакрывалі ўласныя кошты падарожжа. Вялікая падзяка належыцца сп. Джону Лёнгфарду зь Бірмінгаму, які летам даў да карыстаньня бясплатна свой фургон. На трэйцяе падарожжа фургон давялося наняць. Кошты найму пакрыў Апостальскі Візітатар для беларусаў. Усе канцылярскія й паштовыя выдаткі, а таксама кошты выданьня інфармацыйных бюлетэняў, узяла на сябе Беларуская Каталіцкая Місія ў Лёндане. Дзякуючы гэтаму Камітэт у мінулым годзе ня меў ніякіх адміністрацыйных і транспартных выдаткаў. Усе атрыманыя ім ахвяры маглі ісьці на мэту, для якой яны былі прызначаныя, г. зн. на закуп лекаў для ахвяраў Чарнобыльскай трагедыі ў Беларусі.

Сярод супрацоўнікаў Камітэту неабходна ўспомніць сп.Міхася Баяроўскага з Бромсгров. Ён і ягоная жонка Норма нястомна працуюць над пашырэньнем вестак аб Чарнобыльскай трагедыі й зьбіраньнем фондаў. Можна сказаць, што летняя паездка ў Беларусь была магчымая ў вялікай меры дзякуючы іхнім стараньням.

Камітэт стараецца мець непасрэдны кантакт зь беларускімі ўстановамі, якія займаюцца апекаю й лячэньнем ахвяраў радыяцыі. Гэта дае магчымасьць асабістага кантакту зь лекарамі, хворымі й, у выпадку дзяцей, іхнімі бацькамі; лепш асэнсаваць сапраўднае становішча й канкрэтныя патрэбы; захаваць кантроль над разьмеркаваньнем дапамогі. Трэба таксама ўлічыць немалаважнае значэньне псіхалягічнага моманту такіх асабістых кантактаў: лекары й пацыенты бачаць, што яны не забытыя. Усё гэта было-б цяжка зьдзейсьніць без дапамогі й супрацоўніцтва з боку Камітэту "Дзеці Чарнобыля" й асабліва ягонага старшыні Генадзя Грушавога. Гэты камітэт, пакліканы да жыцьця Беларускім Народным Фронтам у 1989 годзе, нягледзячы на вялікія цяжкасьці (праз доўгі час улады адмаўляліся прызнаць яго), зрабіў шмат для палягчэньня лёсу беларускіх дзетак, які сталіся ахвярамі Чарнобыльскае трагедыі. Трэба толькі пажадаць, каб сардэчныя адносіны й супрацоўніцтва, якія ўстанавіліся між нашымі камітэтамі, мацнелі ў будучыні на карысьць для супольнае справы.

Беручы пад увагу сьціплыя магчымасьці, сябры камітэту палічылі мэтазгодным выбраць некалькі лекарскіх ўстановаў і старацца памагаць ім, пазнаёміўшыся перш зь іх канкрэтнымі патрэбамі. Параіўшыся з Камітэтам "Дзеці Чарнобыля", былі выбраныя на пачатак тры ўстановы: дзіцячы гематалягічны цэнтар у Менску (дырэктар – Доктар В.Алейнікава); дзіцячы гематалягічны аддзел Гомельскае абласное лякарні (Доктар Т.Шуміхіна); і раённая лякарня ў Хойніках (Доктар А.Тарасевіч). Трэба спадзявацца, што з часам гэты сьпіс станецца даўжэйшым...

Камітэт стараецца пашыраць весткі Чарнобыльскай бядзе й таксама трымаць сувязь з ахвярадаўцамі, выдаючы заклікі й інфармацыйныя бюлетэні на беларускай, ангельскай і французскай мовах. Вялікую паслугу зрабілі ангельскія сродкі інфармацыі. Вярнуўшыся зь першае паездкі ў Беларусь, а.Надсон меў нагоду выступіць у ангельскім тэлебачаньні. Хутка пасьля пачалі зьяўляцца артыкулы аб Чарнобыльскай трагедыі й аб дзейнасьці камітэту ў газэтах і часопісах, сярод іх у "Sunday Times", "Hendon and Finchley Times", "The Tablet", "New Scientist", "Nursery World", "Catholic Familiy" ды іншых. Між іншым, дзейнасьць Камітэту выклікала вялікую цікавасьць ў Беларусі. Аб ім гаварылася ў беларускім радыё, пісалася ў прэсе, ("Літаратура і мастацтва", "Чырвоная зьмена", "Знамя юности", "Гомельская праўда", "Голас радзімы", "Свабода", "Наша слова" й г.д.).

Справаздача была-б няпоўная, калі-б мы ня ўспомнілі тых, без каго дзейнасьць камітэту была-б немагчымай: сотняў прыяцеляў усіх нацыянальнасьцяў зь Вялікае Брытаніі, Францыі, Нямеччыны, Бэльгіі, ЗША, Канады, Аўстраліі, Новае Зэляндыі ды іншых краінаў, якія, прыняўшы да сэрца бяду, што спаткала беларускі народ, адгукнуліся на наш заклік і падтрымалі нас сваімі грашовымі ахвярамі (часта ананімна) і прапановамі супрацоўніцтва. Хай Бог аддзячыць ім за іхнюю дабрату. Спадзяемся на іхнюю падтрымку й у будучыні.

Падсумоўваючы, трэба сказаць, што вынікі дзейнасьці Камітэту вельмі сьціплыя: тое, што нам удалося зрабіць, зьяўляецца толькі кропляй у моры патрэбаў, выкліканых Чарнобыльскай бядой. З другога боку, досьвед, набыты пры арганізацыі транспартаў зь лекамі, і непасрэднае знаёмства са становішчам у Беларусі й яе найважнейшымі патрэбамі будуць вельмі карыснымі ў далейшай дзейнасьці. Сёньня мы ведаем, што, хоць лёс дзяцей павінен заставацца галоўным прадметам клопатаў, існуюць іншыя праблемы, на якія неабходна зьвярнуць увагу. Сярод іх праблема старых адзінокіх людзей у зоне радыяцыі й праблема г.зв. "ліквідатараў". Ня ўсё, што хацелася, удалося выканаць. Мы яшчэ не маглі купіць звышгукавага "сканэра" з прычыны слабога водгуку на наш заклік у гэтай справе. Спадзяемся, што ўдасца набыць яго сёлета. Нам вельмі балюча, што ня можам задаволіць просьбаў бацькоў, якія просяць памагчы выслаць іхніх хворых дзетак на лячэньне за мяжу: на гэта у нас няма ні фізічных ні фінансавых магчымасьцяў. Дый гэта не разьвязвае праблемы тысяч хворых дзетак, якія ня могуць выехаць. Трэба прыкласьці ўсе сілы, каб стварыць у Беларусі ўмовы, якія-б зрабілі выезд на лячэньне за мяжу непатрэбным. Наш камітэт хацеў-бы ўнесьці свой маленькі ўклад у гэтую справу.

26 красавіка споўніцца пяць гадоў ад часу найбольшае атамнае трагедыі на сьвеце. Беларусы будуць сустракаць дзень з болем у сэрцах і трывогаю за будучыню свайго народу. Сёньня шмат гаворыцца пра Чарнобыль, прымаюцца розныя пастановы й праграмы. Улады, якія больш як тры гады нічога не рабілі й хавалі перад людзьмі праўду, раптам заварушыліся. Але ці не запозна? Забруджаньне радыёнуклідамі ўсьцяж пашыраецца на новыя тэрыторыі, павялічваецца лік захвораньняў. Ня дзіва, што людзі страцілі ўсялякі давер да ўладаў.

Нехта трапна назваў беларусаў нацыяй "заложнікаў Чарнобылю". А лёс заложнікаў вядомы. Аднак нельга зьняверавацца. Хутка будзем сьвяткаваць радаснае сьвята Вялікадня. Але-ж перад Вялікаднем была Пятніца, калі здавалася, што ўсяму прыйшоў канец. Аб гэтым варта не забывацца, рыхтуючыся сустрэць сумны Чарнобыльскі юбілей. І старацца усімі сіламі ня даць згаснуць промню надзеі.

Аляксандар НАДСОН,
Апостальскі Візытатар для Беларусаў,
Старшыня Камітэту

Лёндан, 20 лютага 1991 г.

Byelorussian Mission Trust
Charity Reg. No.295752

БЕЛАРУСКІ КАМІТЭТ ДАПАМОГІ АХВЯРАМ РАДЫЯЦЫІ
BYELORUSSIAN RADIATION RELIEF APPEAL
Marian House, Holden Avenue, London N12 8HY
Tel: 081-445 5358

Ахвяры можна слаць непасрэдна ў Лёндан, або праз прадстаўнікоў у краінах, дзе яны ёсьць. Чэкі і грашовыя пераказы просім выстаўляць на: **Byelorussian Mission Trust (Radiation Relief)**

Камітэт: Павал Асіповіч, Джэймс Дынглей (сакратар), Ян Міхалюк, а.Аляксандар Надсон (старшыня), Вера Рыч.

Прадстаўнік на цэнтральную Англію: Міхась Баяроўскі.
Адрас: Mr Michael Bojarowski, 6 Fairways Drive, Blackwell, Bromsgrove B60 1BB.
Tel.: 021–445.5853

Прадстаўнік у ЗША: а.Язэп Сіру, настаяцель царквы Хрыста Збавіцеля ў Чыкага.
Адрас: Rev. Joseph Cirou, Christ the Redeemer Church, 3107 W. Fullerton Avenue, Chicago, IL 60647. Tel.:(312)342.7373

Прадстаўнік у Канадзе: Др Раіса Жук–Грышкевіч.
Адрас: Dr Raisa Zuk–Hryskievic, 54 Mary Street, Barrie, Ont. L4N 1T1. Tel.: (705)728.7581

Прадстаўнік у Аўстраліі: Міхась Лужынскі.
Адрас: Mr Michael Luzhynski, 22 Virginia Street, Guildford West, NSW 2161. Tel.: (02)681.1446

Прадстаўнік у Францыі: Міхась Наўмовіч.
Адрас: Mr Michel Naumovic, 22 Avenue Jean–Jaurès, 93420 Villepinte. Tel.: (1)48.61.30.71

43 ДНІ ВАЙНЫ

У бітве, якая ўвойдзе ў падручнікі гісторыі, саюзьнікі разьбілі іракскае войска хутка, ушчэнт і неверагодна малымі стратамі.

Тыдзень за тыднем плянэта назірала за начнымі сполыхамі ў Багдадзе. Мы бачылі зьбітых лётчыкаў саюзьніцкае кааліцыі, ракеты "Патрыёт", якія ўзьнімаліся насустрач ракетам "Скад". Мы бачылі дзеяньне найскладанейшых бомбаў, штучнае зарыва над нафтавымі палямі, гарматныя залпы ў тумане, Садама Гусэйна й ягоную Рэвалюцыйную Раду. Ня бачылі толькі аднаго з галоўных удзельнікаў гэтае вайны — іракскага жаўнера на перадавой. Пакуль ён заставаўся па-за кадрам, мы ўяўлялі яго падобным на самога Гусэйна — нахабным і крывавым.

Але калі сьвет убачыў, як ён выпаўзае са свае нары ў зямлі, адбыўся сапраўдны шок. Выявілася, што ён худы, мізэрны й баіцца быць забітым проста на мейсцы, бо ён ведае, што рабілі з дэзэртырамі й перабежчыкамі спэцыяльныя брыгады, далучаныя да ягонае роты. Таго самага ён чакаў ад праціўніка. Але калі ён зразумеў, што яго накормяць і паклапоцяцца аб ім, ён бухнуўся на калені й пачаў цалаваць рукі амэрыканскаму марскому пехацінцу. Яны здаваліся па ўсёй лініі фронту. Спачатку аддзяленьнямі, пасьля ўзводамі. Такім чынам, рэальнасьць і здаровы сэнс апынуліся мацнейшымі за ідэялягічныя імпэратывы Садама.

Для ЗША гэты трыумф у затоцы значыць болей як проста выкананая місія. Гэта перамога амэрыканскага ладу мысьленьня, абранай у амэрыканскім грамадзтве сістэмы каштоўнасьцяў.

У пачатку вайны Багдадзкае радыё паведамляла: "Колькасьць забітых амэрыканцаў складзе дзесяткі тысячаў, калі яны адважацца ўступіць у наземны бой зь іракскім войскам, падрыхтаваным да абарончых апэрацыяў у такой ступені, якой не дасягнула ні адно войска ў сьвеце".

Тым часам, вайна ў затоцы абвергла ўсе самыя сьмелыя прагнозы. За 43 дні вайны антыіракская кааліцыя страціла 149 чалавекаў, 513 былі параненыя. Ахвяры іракскае арміі склалі больш за 100 тысячаў, дакладную лічбу мы, відаць, не даведаемся ніколі.

Вялікія групы ірацкаў пачалі здавацца ў палон адразу пасьля прарыву лініі абароны ў нядзелю, 24 лютага. Да аўторка колькасьць палонных павялічылася да 30 тысячаў, пасьля гэтага саюзнае камандаваньне зьбілася зь ліку. У апошнія дні вайны гэтая лічба пераваліла далёка за 100 тысячаў. Слаўныя іракскія жаўнеры вылазілі з бункераў і размахвалі бялізнаю, насоўкамі — усім, што белае. Відаць, кожны з саюзьнікаў мог-бы распавесьці абсалютна неверагодную гісторыю пра здачу ў палон. Вось напрыклад.

Група з 40 ірацкаў намагалася здацца ў палон — крылатай ракеце. Яны падскоквалі, махалі рукамі й насоўкамі ў той час, як бесьпілётная ракета пралятала над іхнімі галовамі. У другім выпадку іракскі танк і бронетранспарцёр сутыкнуліся з амэрыканскім джыпам, за рулём якога сядзеў толькі адзін жаўнер. Прычым джып па вушы засеў у пяску. Іракскія жаўнеры ўзялі машыну на буксір, выцягнулі яе, а потым — здаліся у палон кіроўцу.

Генэрал Шварцкопф асьцярожна падкрэсьліў, што масавае паланеньне зусім ня значыць, што ірацкі дрэнныя жаўнеры. Многія зь іх проста ня верылі ў сваю місію й лічылі, што анэксія Кувэйту нявартая таго, каб расплочвацца за яе жыцьцём. Яны галадалі, смаглі, хварэлі, бо не было мэдыкамэнтаў, некаторых тэрарызавалі ўласныя камандзіры, спэцыяльныя карныя брыгады расстрэльвалі або вешалі тых, хто спрабаваў пакалечыцца або ўцячы. Але гэтыя варварскія мэтады падзейнічалі наадварот — многія пры першай-жа магчымасьці здаваліся ў палон.

У панядзелак, 25 лютага, першыя дывізія дэсантнікаў сутыкнулася зь іракскай танкавай групаю. У непрацяглым баі было зьнішчана каля 60 іракскіх танкаў. Страты дэсантнікаў — 0. Але гэты дзень упэўненай баявой перамогі прынёс амэрыканцам і адну з найвялікшых трагедый у вайне. Накіраваная на Саудаўскую Арабію іракская ракета "Скад", была зьбітая ў палёце, але яе боегалоўка зваліліся на амэрыканскую казарму каля базы Дахран. Выбух забіў 28 чалавек — гэта амаль трэйцяя частка ўсіх амэрыканскіх стратаў за ўсю вайну. Яшчэ 90 жаўнераў былі параненыя.

Нават іракская гвардыя паказала сябе ня лепш за іншыя баявыя часьці Садама. І справа ня толькі ў перавазе паветраных сілаў саюзьнікаў. Амэрыканскія танкі M1A1 выявілі сябе лепшымі ў манўранасьці й стральбе за самыя найлепшыя танкі Ірака — савецкія Т-72. Амэрыканскі рэпарцёр гэтак апісвае двубой паміж M1A1 і Т-72. Калі яны ўбачылі адзін аднаго, амэрыканскі танк адступіў за мяжу дасягальнасьці Т-72. Іракскі танкіст стрэліў — недалёт. Стрэл амэрыканца — прамое пападаньне; і M1A1 папоўз далей у пошуку новай ахвяры.

27 лютага генэрал Шварцкопф паведаміў, што Ірак страціў больш як 3.000 танкаў з тых 4.700, што Садам накіраваў у Кувэйт. "Фактычна, вы можаце далучыць сюды яшчэ 700 танкаў як вынік бою, што адбываецца ў гэтыя хвіліны," — сказаў ён.

Пасьля спыненьня агню Багдадзкае радыё абвясьціла, што Ірак перамог, не патлумачыўшы аднак, у чым выявілася гэтая перамога. У Маскве генэралы пасьпяшаліся заявіць, што параза іракскае зброі перавагна савецкага вырабу выявіла найперш недахопы іракскіх вайскоўцаў, а не недахопы савецкае тэхнікі. Далей яны адзначылі, што скарачэньне ўзбраеньняў аслабіць моц СССР у параўнаньні з прадэманстраваным вопытам і дасканаласьцю добра абвучаных заходніх узброеных сілаў.

Генэрал Шварцкопф падкрэсьліў, што памыліліся ня толькі пэсімісты, але й аптымісты. Амэрыканскія ахвяры былі меншыя за 5 працэнтаў ад ніжэйшага ўзроўню, які перад пачаткам вайны прагназаваў Пэнтагон. Падрыхтаваныя амэрыканцамі 10 тысяч ложкаў на караблёх і 3 палявыя шпіталі для параненых так і засталіся пустымі.

Пра вайну ў Пэрсідзкай затоцы вядома даволі шмат. Відэарэпартажы пра кожны зь яе 43 дзён паказваліся па тэлевізіі. Гэта вайна была непадобная на ніводную з папярэдніх войнаў. Ніколі раней не было прамых тэлерэпартажаў з поля бою. Ніколі ў руках бакоў не было столькі сьмертаноснае зброі. І ніколі не было такой розьніцы ў стратах праціўнікаў.

Той факт, што іракскае войска мела на ўзбраеньні тэхніку пераважна савецкае вытворчасьці, асабліва цікавіў мяйсцовага гледача. Чыя-ж зброя лепшая? Гэтая вайна паказала нам, што нельга прымусіць простага жаўнера ваяваць за догмы й ідэалы, якія за абалонкаю словаў хаваюць нішто. Але-ж і сёньня некаторыя ідэёлягі ВПК гатовыя паставіць нас на мейсца Іраку дзеля свае камуністычнае антыўтопіі. Ня будзем забывацца й на тое, што бронятанкавая палітыка ў Балтыйскіх краінах распачалася сінхронна з гэтай вайной.

Ніжэй публікуецца падборка інфармацыі пра падзеі ў Пэрсідзкай затоцы, падрыхтаваная па матар'ялах амэрыканскага часопісу "Тіме".

На здымках: Прызыўны пункт пад Кліўлендам (у гэтым амэрыканскім горадзе існуе беларуская калёнія, аб'яднаная вакол праваслаўнага прыходу).

Першы ў шыхце на сярэднім здымку жаўнер — Даніла Ярахові зь беларускага паселішча Полацк пад Кліўлендам. Праз колькі часу ён апынецца ў раёне баявых дзеяньняў у Пэрсідзкай затоцы.

У той дзень праводзіць гэтых амэрыканскіх хлопцаў прыйшоў увесь горад. Людзі несьлі з сабою стужкі жоўтага колеру — стужкі надзеі.

Фота Анатоля Клешчука.

ШТО АДБЫЛОСЯ ЗЬ ІРАКСКІМІ...

РЭСПУБЛІКАНСКАЙ ГВАРДЫЯЙ:

9 дывізіяў колькасьцю 125 тысячаў жаўнераў мусілі быць рэзэрвам Садама, ягонай ударнай сілаю. У выпадку, калі-б саюзьнікі прарвалі абарону, рэспубліканская гвардыя мусіла стрымаць адступленьне. Але гэты плян праваліўся. Без паветранае разьведкі Багдад і гвардзейскія камандзіры ня ведалі ані напрамку галоўнага ўдару, ані напрамку сваіх контратакаў. Больш таго, яны цалкам страцілі сувязь паміж сабою.

ХІМІЧНАЙ ЗБРОЯЙ:

Ніводзін хімічны снарад ня быў ужыты, хоць марскія пехацінцы й знайшлі склады атрутных газаў на лініі фронту. Генэрал Шварцкопф сказаў, што ня ведае, чаму так здарылася, але дадаў, што іракская артылерыя была значна папсаваная. Магчыма, атрутныя газы страцілі свае вартасьці за той час, што ляжалі на складах. Паводле іншага тлумачэньня, саюзьнікі прарвалі абарону й рухаліся гэтак хутка, што ацалелая артылерыя проста ня здолела зафіксаваць іхнія пазіцыі. Ды таго-ж афіцэры й нават сам Садам баяліся асабістае адказнасьці за выкарыстаньне хімічнае зброі. Нарэшце, не спрыяла надвор'е: дождж зьнізіў-бы эфэктыўнасьць газаў, а паўднёвы вецер зьнёс-бы іх на іракскія пазіцыі.

ПАВЕТРАНАЙ АБАРОНАЮ:

Паветраную прастору Іраку абаранялі 800 самалётаў, тысячы ракетаў і гарматаў, але толькі 36 амэрыканскіх самалётаў было зьбіта, хоць Вашынгтон чакаў згубіць 200 машынаў. Саюзніцкія антыэлектронныя й антырадарныя ракеты сапсавалі іракскую радарную сістэму, таму ірацкі стралялі "усьляпую", што амаль ня шкодзіла бамбардыроўшчыкам.

НА ЛІНІІ ФРОНТУ:

Выходзячы з досьведу вайны зь Іранам, Садам узьвёў на перадавой мноства фортаў, бункераў, мінных палёў, ірвоў з нафтаю, бар'ераў. Але саюзьнікі лёгка абмінулі ўсе перашкоды. Нават на беразе затокі, дзе амэрыканцы атакавалі дакладна на поўнач, ірацкі ня мелі вялікага жаданьня змагацца на барыкадах.

Падрыхтаваў Уладзімер Вогнеў.

ПЭРСПЭКТЫВА ЗА «ЧЫРВОНАЙ» ЗБОРКАЙ?

Паўднёвакарэйская кампанія Gold Star Co, Ltd – адна зь вядучых у сьвеце ў галіне вытворчасьці пабытовае радыёэлектронікі – верагодна, будзе ўдзельнічаць у рэалізацыі буйнамаштабнага праекту сумесна зь беларускім ВА "Тарызонт". Праект прадугледжвае арганізацыю на Беларусі вытворчасьці тэлевізараў. Пра гэта заявіў генэральны мэнэджэр кампаніі Сай Джунг Юн. Прыблізны кошт праекту складае 300 млн даляраў. Мяркуецца, што за пяць гадоў аб'ём вытворчасьці складзе 1,5 млн Экспэрты адзначаюць, што ў апошні час выявілася значная актыўнасьць у галіне стварэньня на Беларусі СП вытворчага або складана-тэхналягічнага характару. Экспэрты падкрэсьліваюць, што могуць збыцца даўнія прагнозы пра тое, што "чырвоная" зборка можа апынуцца значна танней за "жоўтую".

СЬМЕРЦЬ І РАНЕНЬНЕ Ў ЧАРЗЕ

6 сакавіка ў чарзе ля магілёўскага гастраному "Мір" памёр 64-гадовы мужчына, які хварэў на сэрца.

У рэанімацыю гарадзкое лякарні дастаўленая пакупніца пасьля нажавога раненьня, атрыманага ў чарзе па дэфіцыт.

ТАВАРЫ БУДУЦЬ?

Гомельскі гарвыканкам зарэгістраваў устаноўчыя дакумэнты Гомельскае абласное таварна-сыравіннае біржы (ГАТСБ). Экспэрты адзначаюць, што ў адрозьненьне ад многіх іншых савецкіх таварна-сыравінных біржаў ГАТСБ у сілу закладзеных у аснову яе дзейнасьці прынцыпаў можа апынуцца практычна застрахаванай ад недахопу тавараў. Асноўнай крыніцаю таварных і сыравінных паступленьняў, на думку экспэртаў, стане фонд стабілізацыі, які ўтвараецца ў Рэспубліцы. Фонд будзе акумуляваць 12% прадукцыі беларускіх прадпрыемстваў, выробленай імі па дзяржзамове. Чвэрць гэтых таварных фондаў мяркуецца пакідаць у распараджэньні абласьцей. Цэны на тавары будуць вызначацца пастаўшчыкамі й рэгулявацца выключна попытам.

БОМБЫ СУПРАЦЬ РАДЫЯЦЫІ

Некалькі дзесяткаў 120-кіляграмовых бомбаў было скінута з вайсковых верталётаў у вусьце Прыпяці. Гэта было зроблена з мэтаю зьнізіць узровень вады, якая пагражала змыць расьсеяныя на абалоне ракі радыёнукліды. Але спэцыялісты хутка зразумелі, што выбухі прывялі да адваротнага эфэкту й паднялі з дна нашпігаваны радыёнуклідамі глей. Разбураць заторы далей было вырашана з дапамогаю ледаколу.

ГАРКАМАЎСКІЯ ШАМПІНЬЁНЫ

Асіповіцкі гарком КПБ вырашыў з выгодаю выкарыстаць сутарэньні, якія пуставалі пад будынкам. Завезьлі торф, салому, набылі грыбніцу й заняліся вырошчваньнем шампіньёнаў. Посьпех цалкам магчымы. Цяперашні першы сакратар тав. Анікееў па спэцыяльнасьці аграном. Мяйсцовыя дасьціпнікі прапануюць выбраць другім сакратаром заатэхніка.

ДАСЯГНУЦЬ ВЫШЭЙШАЕ КРОПКІ НАПРУЖАНЬНЯ

12-13 сакавіка сакратар ЦК КПБ, дэпутат Вярхоўнага Савету БССР, доктар юрыдычных навукаў, прафэсар В.Ціхіня наведаў працоўныя калектывы ў Віцебску. Былы міністар юстыцыі закляйміў БНФ, які "ратует за реставрацию капиталистических порядков". "Перестройка, – сказаў ён, – достигла высшей точки напряжения".На пытаньне аб рабоце ў беларускім парлямэнце дэпутатаў-камуністаў ад Віцебскае вобласьці ён адказаў, што пасланцы КПСС паводзяць сябе пасіўна, і пашкадаваў, што дэпутата С.Навумчыка своечасова ня выгналі з КПСС і ён пакінуў яе сам. Сакратар ЦК КПБ не адказаў на галоўнае пытаньне, як і з чаго жыць далей, аднак ягонае разуменьне перабудовы як найвышэйшага напружаньня няйначай як адкрыцьцё.

РЭКЕЦІРЫ БЯРУЦЬ РЭЧАМІ

Мейсца для спэкулянтаў і вымагальнікаў каля ЦУМу й гатэлю "Інтурыст" у Бярэсьці каштуе 200 рублёў. Найчасьцей рэкеціры бяруць рэчамі. У большасьці выпадкаў спэкулянты не паведамляюць у міліцыю. Сума штрафаў за першыя паўтара месяца рэтага году за спэкуляцыю й парушэньне правілаў гандлю склала 806 700 рублёў. Канфіскавана тавару на 7.721 рубель.

ПАЖАРЫ Ў «ЗОНЕ»

Рыхтуючыся да лета, самасёлы актыўна выпальваюць сухую траву. Пры гэтым агонь ахоплівае вялікія тэрыторыі й адбываецца вынас з зоны радыёнуклідаў. За некалькі дзён пажарныя чатыры разы выязджалі на ліквідацыю пажараў на буйных плошчах.

ВЭТЭРАН КПСС

6 сакавіка першасныя партарганізацыі Ашмянскага раёну пачалі ўшаноўваць званьнем "Вэтэран КПСС" камуністаў, якія маюць 30 і больш год партыйнага стажу. Толькі ў парку № 13 званьне "Вэтэран КПСС" атрымалі 10 камуністаў.

По матар'ялах друку падрыхтаваў Аляксандр Лазоўскі.

АД РЭДАКЦЫІ

Шаноўныя чытачы,

Вы трымаеце ў руках новы нумар нашае газэты. Відавочна, ня ўсе Вашыя спадзяваньні рэдакцыя здолела спраўдзіць. Мы ўсьведамляем, што гэты нумар – не эталён, але, спадзяемся, прыступка на шляху да стварэньня цікавае й актуальнае газэты.

Папярэдні нумар "Навінаў" выйшаў больш за паўгода таму. Як апынулася на справе, газэту прасьцей было выдаваць без Закону аб друку. Бо гэты Закон, які дазволіў фармальна легалізаваць нашае выданьне ("Навіны Беларускага народнага фронту "Адраджэньне" былі зарэгістраваньня Дзяркамдрукам 31 кастрычніка 1990 г. і, натуралёва, не бязь цяжкасьцяў), адначасна яшчэ больш ускладніў нашую працу.

Зарэгістраваўшы газэту як пэрыядычнае выданьне, трэба было яшчэ зарэгістраваць рэдакцыю як юрыдычную асобу.

І пачалося хаджэньне па выканкамах, кіраўніцтва якіх адмаўляла "Навінам" у рэгістрацыі з прычыны таго, што, маўляў, у раёне няма вольных памяшканьняў дзеля разьмяшчэньня рэдакцыі й выдзяленьня ёй юрыдычнага адрасу.

Тым часам, намесьнік старшыні Таварыства Беларускай Мовы, народны дэпутат Беларусі Яўген Цумараў згадзіўся здаць "Навінам" у субарэнду невялікі пакойчык у памяшканьні ТБМ. Гэтыя 9 квадратовых мэтраў здаваліся шчасьцем.

Але перамогу сьвяткавалі зарана. Каб зарэгістраваць рэдакцыю ў Партызанскім райвыканкаме, пад юрысдыкцыяй якога знаходзіцца памяшканьне якога знаходзіцца памяшканьне, трэба было заключыць дамову субарэнды.

Старшыня ЖРЭО Партызанскага раёну тав. Цішкін футболіў нас да старшыні выканкаму тав. Матусевіча. Супрацоўнікі выканкаму футболілі нас да тав. Цішкіна, маўляў, гэта ня нашая кампэтэнцыя, і наогул, у раёне няма куды пасяляць інвалідаў, то калі ў ТБМ ёсьць лішняя плошча, мы лепш аддамо яе ім. Але, мяркуючы па будынку ЖРЭО, дзе акрамя гэтае службы знайшлося мейсца для каапэратыву й знайшлося-б для інвалідаў, абдзеленых людзей прыплялі ў справу з "Навінамі" толькі дзеля прыкрыцьця палітычных меркаваньняў.

Калі гуляцца ў кошкі-мышкі стала ўжо немагчыма, тав. Матусевіч запатрабаваў прынесьці гарантыйны ліст ад ТБМ.

Такі ліст за подпісам намесьніка старшыні ТБМ Я. Цумарава быў аднесены ў выканкам у той-жа дзень, аднак тав. Матусевіч, параіўшыся, відаць, са старшынём ТБМ Нілам Гілевічам, заявіў, што ён прыме пад увагу толькі подпіс Гілевіча.

Вядомы беларускі пісьменьнік без аніякіх тлумачэньняў катэгарычна адмовіў "Навінам". Цікава, што на наступны дзень Я. Цумараў выказаў намер арандаваць тэхніку "Навінаў", прапанаваўшы працаваць у ТБМ, так-бы мовіць, нефармальна.

Такім чынам, пасьля трохмесячных намаганьняў "Навіны" зноў апынуліся на вуліцы, без рахунку, адрасу й магчымасьці выдаваць газэту. Адкрылася другое кола блуканьняў: "Добры дзень, мы наконт рэгістрацыі газэты "Навіны БНФ "Адраджэньне". — "До свидания", — як у той показцы, адказвалі нам. Але пра гэты этап рэгістрацыі, які можа быць асабліва цікавым іншым незалежным выдаўцам, – у наступным нумары.

КАБ ЧАЛАВЕК БЫЎ ВОЛЬНЫ

30–31 сакавіка ў Менску ў клюбе заводу "Электроніка" адбыўся Ўстаноўчы зьезд Рабочага Саюзу Беларусі.

Два гады таму рабочыя Алесь Галькевіч, Віктар Івашкевіч, Георг Мухін і Міхась Собаль выступілі з заяваю пра стварэньне арганізацыйнага камітэту РСБ. За гэты час рабочы рух Беларусі зрабіў сур'ёзны крок наперад, зазнаўшы пры гэтым і канцэптуальныя зьмены. Ад трактоўкі РСБ як напаўсамастойнай структуры БНФ лідэры руху прыйшлі да высновы, што неабходна ствараць незалежны ад палітычных партыяў і рухаў прафсаюз.

Народны дэпутат Беларусі, старшыня Рабочага камітэту ў Менску сп. Сяргей Антончык падкрэсьліў, што "спроба пачынаць з палітычных патрабаваньняў была памылкаю руху".

Гэты паварот стаў непрыемнай нечаканасьцю для кампартыі й яе крэатуры – Фэдэрацыі прафсаюзаў Беларусі (ФПБ). Сімптаматычна, што незадоўга да зьезду старшыня ФПБ Уладзімер Ганчарык задушэўна ўгаворваў аргкамітэт РСБ заснаваць на зьезьдзе ... палітычную арганізацыю, уважаючы, што шумныя палітычныя карузьлікі з малазразумелымі народу праграмамі не ўяўюць небясьпекі для манаполіі кампартыі, адно толькі ствараюць гожы плюралістычны фасад дзеля багатых, але занадта даверлівых бізнэсмэнаў і палітыкаў Захаду. Незалежныя прафсаюзы куды больш небясьпечныя, гэта разбурэньне сацыяльных асноваў таталітарызму.

У зьезьдзе ўзялі ўдзел 115 дэлегатаў, якія прадстаўлялі 7828 рабочых і службоўцаў з 12 гарадоў Беларусі: Менску, Магілёву, Гомлі, Воршы, Гарадзішча (Берасьцейскае вобласьці), Пінску, Жлобіну, Наваполацку, Маладэчна, Салігорску, Гародні й Барысаву. Іх накіравалі на зьезд 37 незалежных прафсаюзных арганізацыяў. Адно з цэнтральных пытаньняў парадку дня датычылася стасункаў з ФПБ. І хаця ніхто не адмаўляў магчымасьці супрацоўніцтва, бальшыня ўважае афіцыйныя прафсаюзы прынцыпова нерэфармабэльнымі. На думку дэлегатаў, ФПБ адстойвае інтарэсы адміністрацыі й партыйна–дзяржаўных структураў.

Зьезд зацьвердзіў назву новае арганізацыі – Канфэдэрацыя працы Беларусі (КПБ) і прыняў яе статут. Паводле статуту, Канфэдэрацыя – грамадзкае непартыйнае аб'яднаньне грамадзянаў, якія зьяўляюцца дабраахвотнымі сябрамі (альбо дамагаюцца стварэньня) незалежных прафэсійных галіновых ды іншых арганізацыяў, а таксама іх тэрытарыяльных саюзаў. Новая арганізацыя мае на мэце абарону грамадзянскіх правоў і прафэсійных інтарэсаў сваіх сяброў, забесьпячэньне ім найбольш выгоднага ўдзелу ў працэсах прыватызацыі дзяржаўнае ўласнасьці й усталяваньня рынкавых адносінаў. Паводле статуту, асноўным спосабам дасягненьня высокага заробку, скарачэньня працоўнага часу й паляпшэньня ўмоваў працы КПБ уважае выкарыстаньне калектыўных дамоваў. Досьвед дачыненьняў з афіцыйнымі структурамі прывёў дэлегатаў зьезду да неабходнасьці прыняцьця наступнага статутнага палажэньня: "У складзе КПБ ня могуць знаходзіцца аб'яднаньні, што ўзначальваюць і накіроўваюць прадстаўнікі палітычных арганізацыяў, заснаваных на прынцыпах клясавае або расавае перавагі, дэмакратычнага цэнтралізму, і тых, што падтрымліваюць таталітарныя рэжымы."

На думку сп. Міхася Собаля, незалежным прафсаюзам яшчэ давядзецца пераадолець небясьпеку камунізацыі й карупцыі.

Сп. Антончык падкрэсьліў, што найважнейшае значэньне мае наладжваньне інфармацыйнага абмену. Ён сказаў, што неабходна тэрмінова наладзіць выпуск інструктыўных матар'ялаў пра тое, як ствараць незалежныя прафсаюзы, друкаваць тыповыя праекты калектыўных пагадненьняў, тлумачыць рабочым, што сацыяльныя гарантыі (аплата бюлетэняў, разьмеркаваньне тавараў, пуцёўкі й г.д.) распаўсюджваюцца на іх і ў тым выпадку, калі яны выходзяць зь цяпера шняга афіцыйнага прафсаюзу. Гэтыя гарантыі зьяўляюцца элемэнтам сістэмы дзяржаўнага сацыяльнага страхаваньня, а ня вынікам дзейнасьці прафсаюзаў.

На зьезьдзе быў абраны выканкам, у які ўвайшлі сп.сп. Собаль (старшыня), Юргевіч, Тапуноў, Падлубны, Каленік, Антончык, Гурчанка й Мурашка. Кіраўнічы ворган Канфэдэрацыі – рада прадстаўнікоў – быў сфармаваны з роўнае колькасьці прадстаўнікоў ад кожнае арганізацыі, што паслала на зьезд сваіх дэлегатаў.

Нягледзячы на ўсю значнасьць падзеі, агульнае ўражаньне ад зьезду, што гэта толькі цяжкі й зацягнуты пачатак, у якім адлюстравалася нейкая глыбінная асаблівасьць нашага беларускага жыцьця. Вынікі відавочна неадэкватныя намаганьням, усё патанае ў багне сацыяльнага балота, народ глыбока не давярае будзь-якім ідэям і будзь-якім арганізацыйным формам: нацыянальным і касмапалітычным, камуністычным і антыкамуністычным, палітычным і сацыяльным. Прычым гэтая абыякавасьць ня мае выбарачнага характару. КПСС таксама ня ўдалося стварыць на Беларусі нешта падобнае ОФТ (Объединенный фронт трудящихся) або "Памяти". Можна назваць гэта мудрасьцю, можна – ідыятызмам. Але гэта так. І пытаньне палягае на тым, у які бок будзе зьмяняцца сьвядомасьць вялізнае сацыяльнае масы, у якой і актыўныя ленінцы й актыўныя барацьбіты з таталітарызмам складаюць мізэрную частку.

У гэтай сувязі вельмі цікавыя выступы гасьцей зьезду – прадстаўнікоў рабочых рухаў Балтыйі страйкамаў Данбасу (магчыма, іх сёньняшняя сітуацыя – наш заўтрашні дзень). Госьці з Балтыі гаварылі пра тое, што ў іх афіцыйныя прафсаюзы засталіся толькі ў вёсцы ды ў тых галінах, дзе, са словаў Казімераса Ўокі, ганаровага старшыні Рабочага Саюзу Літвы, ёсьць што красьці.

Шахцёр з Угледару сп. Сяргей Ключко распавёў пра тое, што яны таксама пачыналі з эканамічных патрабаваньняў, і толькі зрыў урадам СССР выкананьня пастановы № 608 пераканаў шахцёраў, што корань у сістэме. Гэта спрадзіла й новыя адносіны паміж шахцёрамі й адміністрацыяй, якія апынуліся па адзін бок барыкадаў супраць кампартыі. "Само жыцьцё, – сказаў С.Ключко, – дае зразумець рабочым, якімі павінны быць дачыненьні паміж людзьмі". Дзіўна й радасна было пачуць з вуснаў Пятра Протчанкі, праходчыка Паўладарскае шахты, сябра страйкаму, філязафічную максіму: "Усё павінна зводзіцца да таго, каб чалавек быў вольным, і я, і дырэктар шахты, і ўсе".

Дай Божа дажыць да таго дня, калі тое самае скажа й беларускі рабочы й беларускі народ.

Юры ДРАКАХРУСТ.

ЯШЧЭ АДЗІН ГОСЬЦЬ

Што агульнага паміж малавядомым у Менску Цэнтрам эстэтычнага выхаваньня моладзі й таварыствам арабскіх студэнтаў, якое ў свой час арганізавала мітынг у падтрымку Садама Гусэйна , супраць "амэрыканскіх агрэсараў" у Пэрсідзкай затоцы?

Са словаў супрацоўніцы Інстытуту эканомікі АН БССР, якая ў згаданым Інстытуце вяла сустрэчу з кіраўніцтвам Нацыянальна - патрыятычнага фронту "Память", менавіта па запрашэньні гэтых арганізацыяў Менск наведаў сп. Васільеў са сваімі паплечнікамі.

20 сакавіка нацыяналь-патрыёты меркавалі выступіць у гасьцёх у таварыства "Отечество", але былі непрыхільна сустрэтыя адміністрацыяй Дому палітасьветы (пра гэта 25.3.1991 на першай паласе паведаміў тыднёвік БелТА "7 дней").

Назаўтра сустрэча адбылася актавай зале Інстытуту эканомікі. Усе восем удзельнікаў сустрэчы за выключэньнем вядучай былі апранутыя ў хромавыя боты, чорныя галіфэ й фрэнчы з двухгаловымі арламі на пагонах. "Вайсковая форма найбольш прыдатная для сапраўдных мужчын. Вайсковая дысцыпліна ў арганізацыі – гэта добра," – сказаў Васільеў.

Сустрэча разам з дэманстрацыяй фільма "Где поле битвы – сердце человеческое" працягвалася звыш чатырох гадзінаў. У фільме нацыяналь-патрыёты касілі сена, гадавалі жывёлу, маршыравалі па Маскве, хрысьціліся, жагналіся, рэстаўравалі цэрквы, сьпявалі анафэму іншаверцам – пераважна ў шыхце, не здымаючы формы.

Са сцэны прамаўляў Васільеў. "Масоны, сіяністы ды амэрыканскія імпэрыялісты, – заявіў ён, – жадаюць падзелу Расейскае Імпэрыі. "Память" – нацыянальна-патрыятычны фронт ўсіх народаў. "Вестник Белорусского экзархата", – лічыць Васільеў, – цікавы часопіс". Прысутныя даведаліся таксама, што асецінскі народ – у "Памяти" і ўжо змагаецца, што Маркс з Энгельсам у свой час былі прынятыя сіяністамі ў сатанінскую ложу, што самавызначэньне нацыяў – ленінская палітыка, і таму сябры БНФ зьяўляюцца патаемнымі ленінцамі.

Арабскія студэнты й прадстаўнікі Цэнтру эстэтычнага выхаваньня ніякага ўдзелу ў сустрэчы не прымалі. Затое Васільеў пазнаёміў прысутных з "замечательным православным человеком", прадстаўніком менскай філіі "Памяти" Жэням.

Пра беларусаў Васільеў сказаў, што яны павінны аб'яднацца з расейцамі на грунце праваслаўя, манархіі й агульнай расейскай мовы (беларуская – дыялект) дзеля агульнага змаганьня супраць масонаў, сіяністаў і імпэрыялістаў. Паводле Васільева, каталіцызм і унія – сіяніцкая інтрыга. Да камуністаў стаўленьне неадназначнае. Зала рэагавала дружнымі воплескамі.

Немагчыма ўявіць, каб перад рэфэрэндумам Міхаіл Гарбачоў правёў агітацыйную паездку па Нагорным Карабаху або Літве. Немагчыма ўявіць, каб філія "Памяти" была створаная ў Ерэване, каб агітацыйная сустрэча зь лідэрам нацыяналь-патрыётаў адбылася ў Акадэміі Навук Эстоніі або нават суседняе Ўкраіны. На Беларусі падобнае робіцца ўсё большай рэальнасьцю. Гэта трывожны знак.

Уладзімер Панада.

© PDF: Kamunikat.org 2015 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2015

ЯК ЛЯСНЫ ПАЖАР

На другі дзень пасьля падвышэньня цэнаў па Менску пракацілася хваля стыхійных страйкаў. Роўна ў 9.10 яе распачаў Электратэхнічны завод імя Казлова. З 3.500 чалавек, занятых на першай зьмене, у сваіх габінэтах засталіся толькі інжынэрна-тэхнічныя работнікі й службоўцы. Рабочыя-ж зь лёзунгам "Рынкавым цэнам – рынкавую зарплату" выйшлі на вуліцу. Яны перагарадзілі вул. Даўгабродзкую, спынілі рух трамваяў і распачалі мітынг. Іхнімі галоўнымі патрабаваньнямі былі тэрміновае падвышэньне зарплаты й адмена 5% прэзідэнцкага падатку з продажу.

Хутка вестка пра страйк даляцела да іншых прадпрыемстваў. Спыніліся заводы аўтаматычных ліній, шасьцерняў і большасьць з падраздзяленьняў (за выключэньнем зборкі) трактарнага. Рабочыя гэтых заводаў выйшлі на вуліцы й накіраваліся да Электратэхнічнага, каб прыняць удзел у мітынгу. Неўзабаве іхнія патрабаваньні набылі палітычны напал. Акрамя ўжо названых эканамічных прэтэнзіяў яны запатрабавалі роспуску Вярхоўных Саветаў СССР і БССР, адстаўкі Прэзідэнта Гарбачова й перавыбараў Вярхоўнага Савету Рэспублікі на шматпартыйнай аснове, роспуску парткамаў на прадпрыемствах і ва ўстановах.

Як паведаміў старшыня прафкаму трактарнага заводу сп. Сідаровіч, галоўным імпульсам для спыненьня заводу імя Казлова стала новая цана комплексных абедаў у заводзкай ядальні – 2 руб. 70 кап., на якую рабочыя не атрымалі кампэнсацыі. Але той факт, што рабочыя трактарнага, якія атрымалі 25-рублёвую кампэнсацыю за абеды, таксама далучыліся да страйку, сьведчыць пра больш глыбокія прычыны.

Пад час мітынгу быў створаны страйкавы камітэт, у які ўвайшлі сп.сп. Г. Кобусь, В. Дзядзіцкі, М. Казлоў, І. Пайдрэ, А. Несьцярэнка, Э. Прыхуцін, Г. Мухін і Г. Быкаў, сустаршынямі гарадзкога страйкаму сталі рабочы завода "Электронмаш" Г. Мухін і рабочы завода аўтаматычных ліній Г. Быкаў. Для перагавораў з забастоўшчыкамі прыехалі старшыня Менгарсавету Герасіменка й намесьнік старшыні Саўміну БССР Пілюта. Была створаная пагадняльная камісія, у выніку работы якой дасягнуты кампраміс: рабочыя згадзіліся вярнуцца на вытворчасьць да наступнае серады. За тыдзень ўрад Рэспублікі павінны задаволіць прад'яўленыя патрабаваньні. Адно з актуальных пытаньняў кампрамісу – прадастаўленьне сябрам страйкаму 10 хвілінаў эфіру ў зручны для гледачоў час на беларускай тэлевізіі.

Што датычыцца іншых прадпрыемстваў Менску, сітуацыя на іх непрагназуемая. Як паведаміла па тэлефоне намесьніца старшыні прафкаму шарыкападшыпнікавага заводу сп. З. Жураўская: "На "шарыках", як на парахавой дзежцы", у цэхах ствараюца страйкамы. Што будзе заўтра невядома. Гэткае-ж меркаваньне выказаў адзін з сустаршыняў Менскага страйкаму Г. Мухін. Ён падкрэсьліў, што хваля страйкаў у любы момант можа перакінуцца на другія прадрыемству Менску й Рэспублікі.

Цытадэль камунізму апынулася не такой ўжо й трывалай. І хаця галоўнай прычынай страйкаў было падвышэньне цэнаў, справа ня толькі ў ім, яно адыграла толькі ролю запалу. Спрацаваў яшчэ цэлы шэраг чыньнікаў: двухгадовая прапаганда БНФ, страйк шахцёраў, зьезд народных дэпутатаў РСФСР і г.д. Беларускае грамадзтва, беларускі рабочы былі гатовыя да страйку. Пра гэта сьведчыць тое, што ў першы-ж дзень зьявіліся палітычныя патрабаваньні. Іх не магло быць, калі-б у сьвядомасьці хаця-б часткі рабочых не зьявілася цьвёрдая ўпэўненасьць, што прычыны цяперашняга крызісу маюць палітычны характар.

Што датычыцца ўплыву БНФ і другіх дэмакратычных арганізацыяў Рэспублікі, то ён праявіўся даволі цікавым чынам. Сапраўды, Фронт ня стаў масавым рухам, але стварыў пэўныя структуры, якія, хаця й невялікія, але былі амаль на кожным прадпрыемстве. Цяпер менавіта яны й сталі ядром страйку. За гэта гаворыць і абраньне сябраў БНФ Г. Мухіна й Г. Быкава сустаршынямі страйкаму.

БНФ не арганізоўваў страйк, страйк быў нечаканасьцю, але Фронт надаў яму форму асэнсаванага сацыяльнага дзеяньня. Гэта атрымалася абсалютна натуралёва.

Магутны запал у выглядзе падвышэньня цэнаў і падрыхтаваная сьвядамасьць людзей адразу зрабілі працэс лавінападобным. Воклiч "Страйк!" распаўсюджваўся па заводах як лясны пажар, страйкамы, створаныя на многіх менскіх заводах, нават тых, што не спынялі працы. Відаць, таму камуністы так баяліся невялікага БНФ. Яны баяліся не яго, а ляснога пажару.

Безумоўна, ня варта пераацэньваць значэньня страйку. Народная актыўнасьць ведае й прылівы, і адкаты, носіць стыхійны характар. Людзей, якія толькі-толькі выпрасталі плечы й распачалі барацьбу за свае правы, могуць падмануць, запалохаць, падкупіць. Але гэта новая якасьць сацыяльнага працэсу, новы рух Беларусі да свабоды.

Фота Кастуся Войткі.

Ірына Лазоўская, Юры Дракахруст.

НАВІНЫ Беларускага Народнага Фронту «АДРАДЖЭНЬНЕ»

Нумар падрыхтавалі: Алена Вашчанка, Кастусь Вашчанка, Кастусь Войтка, Алена Галаўчак, Павел Данейка, Юры Дракахруст, Аляксандар Лазоўскі, Ірына Лазоўская, Уладзімер Панада, Юры Рагуля, Алесь Суша (рэдактар), Валеры Сядоў, Павел Тушынскі. Заснавальнік Зянон Пазьняк. Ліцэнзія №67. Меркаваньне аўтараў публікаваных матар'ялаў не абавязкова супадае зь меркаваньнем рэдакцыі й кіраўніцтва БНФ. Рукапісы рэдакцыя не рэцэнзуе й не вяртае.
Адрас: 220050, Менск, вул. К. Маркса, 25 – 79. Тэл. 27-06-04.

Типография. г. Орша, ул. Минская, 3. Сп. печати офсетный. Объем 2 п.л. Тираж 20 тыс. Зак. 1097.